

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

Přestavba pražských klášterů po roce 1989

Reconstruction of Prague monasteries after 1989

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Autor práce: Denisa Dubšíková, DiS.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání - Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Přestavba pražských klášterů po roce 1989 vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 6. 2014

.....

Denisa Dubšíková

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování panu Mgr. Dušanu Foltýnovi za jeho cenné rady, motivaci a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat paní Mgr. Evě Kunce za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů.

.....

Denisa Dubšíková

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá tematikou přestavby pražských klášterních komplexů po roce 1989. Práce obsahuje tři hlavní kapitoly, kterou jsou věnovány vybraným, původně sakrálním objektům, jejichž stav vyžadoval rekonstrukci, která vyvolala rozličné reakce u odborné i laické veřejnosti. Práce se snaží poukázat na opomíjení kulturních a historických hodnot objektů a jejich využití k účelům, zcela odporujících jejich původnímu charakteru.

Konkrétně se autorka zaměřuje na problematiku rekonstrukce Divadla Hybernia, kostela sv. Michala a kostela sv. Anny. Snahou bylo popsat úsilí nejrůznějších organizací o zachování výše zmíněných objektů v souladu s příslušnou legislativou a s ohledem na jejich architektonickou nedocenitelnost.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Divadlo Hybernia; Kostel sv. Michala; Kostel sv. Anny; památková péče.

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the theme of rebuilding Prague monasteries after 1989. The thesis includes three main chapters that focus on originally sacred buildings, which condition required reconstruction, that sparked different reactions in the professional and general public. The thesis tries to highlight the neglect of cultural and historical values of objects and their use for purposes completely contradictory to their original character.

Specifically, the author focuses on the issue of reconstruction of the Theater Hybernia, The Church of Saint Michael and The Church of Anne. The aim was to describe the efforts of various organizations to preserve the objects above, in accordance with the relevant legislation with regard to their architectural preciousness.

KEY WORDS:

The Theater Hybernia; The Church of Saint Michael; The Church of Anne; historic preservation.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Prameny a literatura	8
3. Divadlo Hybernia.....	10
3.1 Vznik a vývoj sakrální budovy	11
3.2 Od zrušení po přestavbu	13
3.3 Zapomenutí na minulost aneb přestavba v duchu 21. století.....	15
4. Kostel sv. Archanděla Michala	24
4.1 Historie	25
4.2 Vývoj kauzy sv. Michala	31
4.3 Nové tisíciletí.....	41
5. Kostel sv. Anny	53
5.1 Historie	54
5.2. Výzdoba.....	59
5.3 Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém městě	61
6. Závěr.....	71
7. Literatura	75
8. Přílohy	81

1. Úvod

K sepsání této bakalářské práce mě inspiroval především postoj moderní společnosti vůči zachování kulturně historické hodnoty sakrálních památek v hlavním městě České republiky. Praha je významným a důležitým městem mimo jiné pro svou unikátní a jedinečnou historii. Tato bohatá historická hodnota na nás dýchá ze všech ulic a domů, jež se nachází nejen v srdci města. Tyto historické památky musí společnost chránit a spravovat, jelikož jen touto cestou je možné předávat kulturně historické a národní bohatství z generace na generaci.

Bakalářská práce s názvem Přestavba pražských klášterů po roce 1989 se věnuje třem kostelům a k nim přilehlým klášterním konventům, ve kterých se po jejich zrušení děly podivuhodné věci. V práci popisuji události vedoucí nejen ke vzniku a zániku těchto sakrálních budov, ale ústředním tématem kapitol je využívání objektů po Josefské reformě o zrušení klášterů z roku 1782. Josef II. v těchto objektech viděl nevyužitý potenciál a kapitál, který měl prospět celé společnosti. V každém z níže uvedených kostelů a klášterů se odehrávaly zvláštní situace, které většinou absolutně nekorespondovaly se zákonem, morálkou a ani zachováním kulturně historické hodnoty staveb.

První kapitola se věnuje dnešnímu divadlu Hybernia. Dnes by jen málokdo poznal, že se jedná o původně sakrální stavbu, která prošla vývojem plným zvrátů. Od 90. let 20. století se jednalo o její kompletní přestavbu na muzikálové divadlo. Samotný fakt a způsob přestavby zneklidňoval nejen odborníky, ale ani laickou veřejnost. Převážné množství informací jsem čerpala z různých novinových článků, ale velkou oporou pro mne byla publikace Václava Vladivoje Tomka Dějepis města Prahy.

Ve druhé kapitole jsem se snažila popsat vývoj kostela sv. Michala na Starém Městě. Osud kostela je provázen už od jeho založení jednou katastrofou za druhou. Avšak události posledních 25 let vše završily. Pro využití budovy bývalého kostela padaly návrhy absolutně se neslučující s morálkou ani zákonem. Velkým zdrojem informací pro mě byly opět novinové články a dále také publikace Václava Bartůňka Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém Městě pražském a Petra Šlámala Domy na Starém Městě pražském.

Poslední třetí kapitola je věnovaná kostelu sv. Anny, dnes nazývanému Pražská křížovatka. Bývalý kostel sv. Anny patří mezi skvosty pražské architektury. Ačkoli byl

dlouhá léta přehlížen, dochovaly se v něm jedinečné pozůstatky minulosti – gotický krov a gotické nástěnné malby. Rekonstrukce, která byla vedená světoznámou architektkou Evou Jiříčnou, byla finančně nákladná, ale bylo zvláště důležité přistupovat k celkové přestavbě s maximální citlivostí. V bádání mi pomohla různá periodika, odborné články a úřední prohlášení. Důležitým zdrojem byly také publikace Pavla Vlčka Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov a J. V. Kratochvíla Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze.

Tato bakalářská práce si klade za cíl poskytnout čtenáři jakýsi ucelený přehled informací a hlubší vhled do problematiky zachování kulturně historického dědictví národa českého v podobě bývalých sakrálních památek.

2. Prameny a literatura

Metodologie bakalářské práce vychází především z rozborů novinových článků a rozhovorů s osobami pracujícími v institucích v bakalářské práci analyzovaných. Primární byla také práce s literaturou, především jsem čerpala z odborné historické literatury, ale i z knih populárně naučných.

Téma této bakalářské práce je celkem netradiční a tudíž bylo velmi obtížné shromáždit podklady a hlavně pravdivé informace nutné pro zpracování. O dané problematice informovala různá periodika, jak odborného, tak méně odborného typu. Tudíž pro získání věrohodných informací byla nutná určitá selekce. Publicistika dnešní doby se ubírá ledajakým směrem, často dochází k jistému zkreslení a popularizaci, jež je nutná ke zvýšení prodeje daného tisku. Novináři rádi různé případy přibarvují, což způsobuje mnohdy naprostou změnu významu celé věci. S tímto problémem jsem se bohužel několikrát setkala a bylo velmi náročné dostat se až k „reálným“ kořenům. Nejvíce informací mi poskytl Věštník klubu Za starou Prahu. Informace v něm byly podloženy různými úředními dokumenty a já si je tudíž mohla následně ověřit.

Aby si bakalářská práce zachovala odborný charakter, bylo nutné při hledání informací vnímat nejen obsahovou stránku věci, nýbrž i odbornost autorů daných textů. Velmi záleží na směru zájmů autorů. Jelikož se jedná o bakalářskou práci historického typu, není možné spokojit se s informacemi laiků, jež téma vnímají jako zálibu a jejich zpracování postrádá vědecké a odborné prvky. Při svém psaní často zapomínají na prameny a získané informace si neověřují, tudíž jsou jejich texty velice často nepřesné ba přímo naprosto scestné. Publikace Pavla Bedrníčka Příběhy pražských svatyní je sice pro čtenáře čtivá a silně poutavá, bohužel však spadá právě do skupiny autorů laiků. Tudíž informace, které se v ní dozvíme, jsou mnohdy nepodložené a celý text je silně beletrizován.

Při zpracovávání a hledání podstaty celé problematiky se nelze spoléhat ani na vyprávění zainteresovaných osob. Jelikož informace, jež sdělují, jsou velmi často subjektivní a odráží se v nich jejich celkový životní postoj. Pro dokreslení situace a získání přehledu jsou však tyto informace nenahraditelné. Tato vyprávění vnáší do celé problematiky jistou lidskost a různorodost vnímání.

Při psaní své bakalářské práce jsem využila edici *Fontes rerum Bohemicarum*, zde jsem našla důležité listiny informující nejen o založení klášterů, ale i o dalších důležitých skutečnostech v rámci klášterního života. Cenné informace mi poskytly edice *Codex Diplomaticus et Epistolaris Regni Bohemiae*, *Regesta Diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.* Hlavním pramenem ke studiu rušení klášterů v Čechách je fond Archívy českých klášterů zrušených za Josefa II v rámci Národního archívu.

Mezi hlavní zdroje informací v odborné historické literatuře patří především sborník Zdeňka Boháče nesoucí název *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech*. V této publikaci jsem našla mnoho užitečných podkladů, na kterých jsem mohla následně sestavovat jednotlivé části své práci. Další publikace, jež mi pomohla, byla práce Kateřiny Bečkové Zmizelá Praha. V rámci stejnojmenné edice lze nalézt přesný popis proměny hlavního města Prahy. Celkově jde o komentáře k publikovaným vyobrazením a orientuje se v první řadě na proměny historické zástavby Prahy, což je shodou okolností i jedno z elementárních témat této práce. Důležité informace jsem našla také v publikaci Dušana Foltýna pod názvem *Encyklopedie českých klášterů*. Tato encyklopedie mi přinesla nejen množství nových informací o řeholních řádech a klášterní architektuře, nýbrž mě díky rozsáhlému seznamu literatury pomohla v dalším pátrání.

Jelikož se v kapitolách zabývám i interiérem jednotlivých kostelů a klášterů, tak jsem využila informace z různých kunsthistorických prací. Velkou pomocí pro mne byla publikace Aloise Kubíčka *Pražské palce či Stará Praha v nové kráse: obnovené památky pražské*, ale i publikace Josefa a Evy Hrušešových *Pražské domy vyprávějí* nebo práce Jakuba Vítovského.

Díky výše uvedeným rozličným zdrojům je možno dospět k uceleným informacím, díky nimž čtenář získá co možná nejkompaktnější a objektivní představu o v práci rozebíraných objektech a problematice památkářství a zachování kulturně historického dědictví národa českého.

3. Divadlo Hybernia

Divadlo Hybernia se nalézá v historicky významné lokalitě. Bývalý klášterní komplex je umístěn naproti Prašné bráně, která tvořila vstup do města z východu, přesněji řečeno od Kutné Hory, kdysi jedno z nejbohatších měst, díky těžbě stříbra. Dále byl v jeho blízkosti královský palác, na jehož místě dnes stojí secesně zdobený Obecní dům. Tato poloha značně umocňuje důležitost stavby jako takové. Mnozí poutníci zde před vstupem do města mohli vykonat děkovnou modlitbu a přihodit nemalý peníz do pokladničky. Kostel byl i hojně navštěvován různými diplomatickými delegacemi, které zde nabraly sílu a boží podporu před vstupem do města a následným jednáním.

Dnes však budeme na tomto místě hledat boží úlevu a posílení marně. Budova vyměnila kněžiště za jeviště a momentálně poskytuje obecnstvu pouze kulturní zážitek. Mnohé muzikálové inscenace neukazují ani náznakem na bývalou důležitost, významnost ba i činnost budovy.

Bývalý kostel s přilehlým klášterem se nejen svým účelem, ale i vizuálně změnil během několika mála let téměř k nepoznání. Málokoho by dnes napadlo, že dnešní divadlo bývalo někdy klášterním kostelem, budova byla zrekonstruována tak důkladně, že nikdo nepozná, k jakému účelu kdysi sloužila. Přestavba pod vedením architekta Klanga v letech 2005-2006 dodala celé budově spíše komerční nežli duchovní ráz.

V této části bakalářské práce jsem využila jako hlavní zdroj informací články z různých periodik, z nichž nejvíce mi pomohl časopis Věstník Klubu Za starou Prahu a časopis Umění. V těchto člancích jsem našla informace, názory a postřehy pro mou práci naprosto stěžejní. Dalším důležitým zdrojem údajů pro toto téma byly publikace Pavla Vlčka Umělecké památky Prahy. Staré město, Josefov dále také Hedviky Kuchařové a Jana Pařeze Hyberni v Praze: dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze a v neposlední řadě publikace Václava Vladivoje Tomka Dějepis města Prahy.

Primární pramen, který jsem využila při bádání a zkoumání tohoto tématu, byl sborník *Historia Franciscana II.*, který vydalo Collegium Europaeum, což je výzkumná skupina pro dějiny evropského myšlení FF UK a FLÚ AV ČR v Praze a Česká provincie bratří františkánů.

3.1 Vznik a vývoj sakrální budovy

Císař Karel IV. je známý jako úspěšný vladař, diplomat a zakladatel. Roku 1348 založil Nové Město Pražské, které obklopovalo hradby Starého Města na pravém břehu Vltavy. Do této lokality císař pozval benediktinský řád, aby zde vybudoval klášter a kostel. Již o několik let později, roku 1354, zde stál relativně rozsáhlý a na svou dobu poměrně velkolepě vyhlížející gotický kostel, zasvěcený sv. Ambroži, k němuž náležel i klášterní konvent¹.

Husitské války zasáhly celou zemi, husité drancovali a bořili kláštery a kostely. Stejný osud jako mnoho jiných potkal i kostel sv. Ambrože. Kostel byl zdevastován, vykraden a znesvěcen². Benediktinští mniši museli opustit svůj domov. Jiří z Poděbrad³ se snažil po roce 1461⁴, když byla situace relativně klidnější, usadit v něm bosé františkány⁵.

¹ srov. TOMEK, V. V. a KALOUSEK, J.: *Děje království Českého.*, §49; TOMEK, V. V.: *Dějepis města Prahy II.*, Praha 1892, s. 36-37; s. 252-253

² Chronicon Laurentii de Brzezova

³ TOMEK, V.: *Dějepis města Prahy VIII.*, Praha 1892, s. 168

⁴ Národní archiv Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (1115-1760) // ŘH sv. Ambrož 1220, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CAmbroz/1220/charter>>, accessed at 2015-07-18+02:00

⁵ Bosí Františkáni – je označení pro řeholníky, kteří chodili na znamení pokory a skromnosti buď bosí, nebo pouze v sandálech.

Ti však dlouho nevydrželi a objekt opustili⁶. Objekt chátral⁷ až do roku 1629, kdy Ferdinand II. povolil zřízení koleje v místě bývalého klášterního komplexu⁸.

Toto privilegium připadlo opět Františkánům avšak tentokrát irským, kterým se říkalo Hyberni⁹ odtud také název pro dnešní divadlo, což je to jediné co se zachovalo. Pracovní Františkáni se v duchu svého přesvědčení dali do práce - původní objekty byly kompletně zbořeny¹⁰ a roku 1653¹¹ započala stavba pod vedením známého architekta Carla Luraga¹². Celý konvent s kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie vznikl jako novostavba v ranně barokním slohu. V rámci české ranně barokní stavby se zde poprvé objevilo průčelí bez věží, vystavěné podle italských vzorů. Později roku 1672 však došlo k doplnění věže¹³ a v roce 1701 byla postavena klášterní knihovna¹⁴.

⁶ „In eo loco olim habitabant fratres religiosi persolventes divinum officium iuxta institutionem beati Ambrosii, sed locus iste dirutus per hereticos tempore Ziskonis, fratresque effugati, manebat desertus.“
Chronica fratrum.“

⁷ Historia Franciscana II.: sborník textů: kapitoly z dějin české františkánské provincie sv. Václava u příležitosti 300. výročí úmrtí provinčního ministra a významného učence Bernarda Sanniga (1704) a 400. výročí příchodu františkánů k Panně Marii Sněžné v Praze (1604). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 283 s., [32] s. obr. příl. ISBN 80-7195-016-5, s. 71-90

⁸ Historia Franciscana II.: sborník textů: kapitoly z dějin české františkánské provincie sv. Václava u příležitosti 300. výročí úmrtí provinčního ministra a významného učence Bernarda Sanniga (1704) a 400. výročí příchodu františkánů k Panně Marii Sněžné v Praze (1604). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005., 283 s., [32] s. obr. příl. ISBN 80-7195-016-5, s. 145

⁹ Hyberni – jsou irští františkáni (odtud také název podle země Hybernia), kteří se po vyhnání královnou Alžbětou usídlili v Nizozemí. Jejich zásluhou se u nás poprvé objevily brambory, které byly pěstovány v klášterní zahradě.

¹⁰ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ, H.: *Hyberni v Praze: dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629-1786)*. = Éireannaigh i bPrág. Vyd. 1. Praha: Oswald, 2001., 188 s., [4] s. obr. příl. ISBN 80-85433-57-5, s. 89-90

¹¹ pamětní deska, umístěna původně v podlaze, Státní ústav památkové péče, Praha

¹² Carlo Lurago – byl italský barokní architekt a stavitel. Jeden z nejvýznamnějších představitelů českého baroka.

¹³ SÚA, fond NM, K2 H1

Kostel vycházel z podélné dispozice a byl trojlodní, celý prostor pak zakrývala valená klenba s lunetovými výsečemi. Ke každé lodi náležela boční kaple zahalena příčnou valenou klenbou. Každému klenebnímu pásu příslušel pilastr, jenž nesl profilovanou průběžnou římsu.¹⁵

3.2 Od zrušení po přestavbu

Rozhodujícím momentem se stal rok 1785, kdy díky reformě Josefa II. byl klášter zrušen a následně využíván pouze ke světským účelům¹⁶. Tímto rokem tedy definitivně končí církevní historie celé budovy¹⁷. Objekt byl vyklizen a postoupen armádě, která ho měla využít jako posádkové zázemí. Areál byl však vojskem nevyužit a tak ho již roku 1793 získal v dražbě hrabě Jan František Sweerts-Sporck. Spolu s ním o něj usilovali ještě barvířští podnikatelé a bankální správa. Hrabě Sweerts-Sporck uvažoval o velké přestavbě na první pražské divadlo. Než měl být projekt realizován, tak česká divadelní společnost vystupovala prozatímne pouze v refektáři bývalého kostela¹⁸.

Po smrti hraběte Jana Františka Sweerts-Sporcka však všechny naděje na zřízení velkého divadla upadly v zapomnění. Celý objekt, čili kostel s konventem, získala roku

¹⁴ VLČEK, P., ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996., 639 s. ISBN 80-200-0563-3.

¹⁵ VLČEK, P., ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996., 639 s. ISBN 80-200-0563-3.

¹⁶ SÚA, I.odd., fond: ČG Publ., 1786-1795, 145/111/1786-7. kart.č. 2729

¹⁷ NA v Praze, fond: České gubernium, Publ. 1786-1795, 145/111/1786-7, kart.č.2729. Provinciál P. František Bartoň oznamuje 17.2.1787 zemskému guberniu, že k panně Marii Sněžné přijali tři bratry laiky z hyberského kláštera.

¹⁸ PAŘEZ, J. a KUCHAROVÁ, H.: *Hyberni v Praze: dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629-1786)*. = Éireannaigh i bPrág. Vyd. 1. Praha: Oswald, 2001., 188 s., [4] s. obr. příl. ISBN 80-85433-57-5, s. 156

1803 bankovní společnost hraběte Chotka, jež rozhodla o přestavbě na celnici. Následně, tedy v letech 1808 až 1811, se uskutečnila přestavba podle projektu architekta Jiřího Fischera, který se ve svém projektu nechal silně inspirovat Gentzovou mincovnou v Berlíně¹⁹.

Kostel byl empírově přestavěn pod vedením pražského stavitele Jana Zobela a získal téměř dnešní podobu. Při přestavbě byly zasypány katakomby, zaniklo původní průčelí a byla snesena věž, která připomínala vzhled kostela. V areálu kostela a přilehlého klášterního komplexu, pak sídlily finanční úřady, cenzurní úřad a celnice²⁰.

Za první republiky bylo rozhodnuto, že objekt zůstane zachován. Tehdejší vláda vyhověla návrhu výtvarníků a celý prostor byl přetvořen na výstavní síň. V roce 1940 začaly stavební práce dle návrhu akademického architekta Karla Říhy, které však v důsledku vypuknutí druhé světové války a situaci v Protektorátu Čechy a Morava byly dokončeny až po roce 1949. Při přestavbě na výstavní síň byl kostel upraven zrušením klasicistních pater²¹. Funkci výstavní síně²² plnila budova až do roku 1991, kdy byla pro neúnosně zchátralý stav uzavřena²³.

¹⁹ KUBÍČEK, B.: Adaptace kláštera Hybernů na celnici. *Umění*, 1955/1, s. 41-47

²⁰ KUBÍČEK, B.: Adaptace kláštera Hybernů na celnici. *Umění*, 1955/1, s. 41-47

²¹ KUBÍČEK, B.: Adaptace kláštera Hybernů na celnici. *Umění*, 1955/1, s. 41-47

²² V objektu se pořádaly různé tematické výstavy a kulturní akce. Jako například v roce 1986, kdy se v bývalém kostele konala výstava *40 let československého znárodněného filmu*, při níž byla vystavena například i socha Golema z filmu *Císařův pekař a Pekařův císař*. Této výstavy využili různí umělci filmového průmyslu, kteří zde realizovali několik filmových projektů. V kulisách této jubilejní výstavy byly natočeny filmy jako *Velká filmová loupež* či *Barandovské nocturno* aneb *Jak film zpíval a tančil*.

(BEDRNÍČEK, P.: *Příběhy pražských svatyní*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2002., 547 s. ISBN 80-7207-480-6)

²³ BIEGEL, R.: Dům U Hybernů divadlem. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2006/3, s. 14

3.3 Zapomenutí na minulost aneb přestavba v duchu 21. století

V roce 1992 se ministerstvo kultury rozhodlo založit loterii Česká Lotýnka, společnost jejíž výdělků měly přinést peníze do rozpočtu ministerstva kultury. Pro realizaci tohoto projektu však ministerstvo potřebovalo nemalý kapitál, který získalo zastavením dvou architektonicky a historicky cenných domů, domu U černé Matky boží v Celetné ulici a domu U Hybernů proti úvěru u Komerční banky. Lotýnka ale zkrachovala a ministerstvo bylo nuceno obě památky za velmi nevýhodných podmínek zpětně vykoupit.²⁴

Po těchto finančních neúspěších ministerstvo hledalo řešení, jak zajistit, aby dům U Hybernů nadále zůstal v jeho vlastnictví a přitom do něj nemuselo investovat. Budova byla ve zchátralém stavu a bylo téměř nezbytně nutné ji rekonstruovat. Státní instituce na to ale v momentální situaci neměla potřebné finanční prostředky a navíc bojovala ještě s dluhem u Komerční banky, který vznikl na základě nutného zpětného vykoupení domů, jež před nějakou dobou musela zastavit²⁵.

Ministerstvo kultury pověřilo odbornou firmu, aby připravila výběrové řízení pro případného budoucího nájemce. Náměstek ministra kultury Jaromír Talíř charakterizoval podmínky přijímacího řízení, jehož rozhodujícími faktory byly doba a výše nájmu a provedení rekonstrukce celého objektu. Nenalezl-li by se vhodný nájemník, bylo ministerstvo připraveno celý chátrající unikát českého vrcholného klasicismu dokonce i prodat. Ministerstvo totiž potřebovalo uhradit téměř půlmiliardový dluh, který vznikl na základě krachu České Lotynky²⁶.

Ministerstvo kultury tedy následně objekt pronajalo společnosti Musical, s.r.o., jejímž záměrem bylo budovu celkově přestavět na muzikálové divadlo²⁷. Miloslav Heřmánek a Vojtěch Obadálek vypracovali relativně velmi citlivý projekt na přestavbu prostoru. Jeviště umístili do prostoru chóru, a tudíž nezpůsobili na budově žádnou větší estetickou újmu, která by narušovala architektonickou hodnotu celé stavby. Až na některé

²⁴ KOMÁREK, M.: Dům U Hybernů. *Reflex*, 2006/49, s. 93

²⁵ IMRYCH, R.: Ministerstvohledá bohatého nájemníka. *Lidové noviny*, 19.9.1995, s. 11

²⁶ IMRYCH, R.: Ministerstvohledá bohatého nájemníka. *Lidové noviny*, 19.9.1995, s. 11

²⁷ KVAČKOVÁ, R.: U hybernů bude možná divadlo. *Lidové noviny*, 14.2.1996, s. 4

klenební pole a přilehlé úseky říms, zachovali historický krov kostela a poté tedy neměli sebemenší problém s tím, aby jim byl jejich projekt v rámci institucí památkové péče schválen²⁸.

Později, ale investor požádal o změnu stavebního povolení. Součástí požadované změny byla výměna původního dřevěného krovu, který se údajně nacházel ve zcela nepoužitelném technickém stavu, za úplně nový a ocelový. Kritici a odpůrci této změny to nejprve hodnotili spíše jako snahu investora o nevhodné rozšíření kapacity objektu, především díky vložení pater do střechy objektu. Dále také byla požadována změna rozměrů jeviště, aby investor mohl realizovat přímo muzikálové jeviště standardních rozměrů a jako argument uvedl nutnost využívání jednotných kulis. Těmto požadavkům bylo příslušnými orgány památkářů a stavitelů koncem října roku 1997 vyhověno²⁹. Jelikož však investor začal mít těžké finanční problémy, práce byly na nějakou dobu přerušeny a plánované demolice v objektu zatím nebyly provedeny. Toho využili kritici a odpůrci tohoto v pořadí již druhého projektu a začali iniciovat změnu v rozhodnutí příslušných orgánů³⁰.

Mezitím občanské sdružení Za starou Prahu podalo ohledně této věci stížnost přímo k rukám ministerstva kultury ohledně následného znovu projednání dané záležitosti. Ministerstvo sice uznalo, že rozhodnutí o přijetí změn padlo ne zcela v souladu se zákonem, nicméně zrušeno nebylo³¹.

Stanovisko klubu Za starou Prahu zůstalo však neměnné, úkolem společnosti je památky řádně spravovat a restaurovat, nikoli je likvidovat z kapacitních či jiných podobných nepodstatných důvodů, jak uvedl jednatel klubu Richard Biegel v jednom ze svých mnoha článků. Dále sdružení argumentovalo, že se jednalo o obchodní strategii

²⁸ KOMÁREK, M.: Dům U Hybernů. *Reflex*, 2006/49, s. 93

²⁹ BIEGEL, R.: Rekonstrukce kostela Neposkvrněného početí Panny Marie (tzv. palác u Hybernů) na muzikálové divadlo. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2000/3, s. 7

³⁰ BIEGEL, R.: Rekonstrukce kostela Neposkvrněného početí Panny Marie (tzv. palác u Hybernů) na muzikálové divadlo. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2000/3, s. 7

³¹ BIEGEL, R.: Rekonstrukce kostela Neposkvrněného početí Panny Marie (tzv. palác u Hybernů) na muzikálové divadlo. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2000/3, s. 7

investora. Investor již na začátku věděl, že potřebuje v objektu provaziště, ale díky prvnímu projektu mohl podat dodatečně jen návrh na změny, kterým bylo v rozestavěné stavbě většinou spíše vyhověno. První projekt byl tedy jen naoko, aby investor získal podporu. Již tehdy jistě věděl, že v nejbližší době příslušným orgánům podá možná už i tehdy připravený druhý projekt, s kterým vlastně od začátku přestavby či rekonstrukce počítal.

Oprava zchátralého objektu se jménem dům U Hybernů se ale ukázala daleko finančně náročnější, než si investor představoval na začátku. Společnost Musical, s.r.o. do tohoto projektu již zainvestovala částku 40 milionů korun, na kterou si z větší části musela půjčit u banky³².

Z těchto finančních zdrojů zvládli budovu staticky zajistit – to znamená, že vybudovali nové základy, pilíře a klenby. Jelikož si celková oprava bývalého klášterního kostela vyžádala částku přinejmenším mnohonásobně vyšší než doposud, musela společnost investora začít jednat se strategickým partnerem, jež by finančně vypomohl rekonstrukci úspěšně dokončit.

Finanční náklady celkové rekonstrukce měly přesáhnout částku 190 milionů korun. K této závratné sumě byla společnost Musical ještě vázána nájemní smlouvou se státem, která ji zavazovala platit ročně necelých 8 milionů za pronájem rekonstruovaného objektu³³.

Práce na domě u Hybernů byly znovu obnoveny v roce 2000. Společnost Musical, s.r.o. situaci finančně nezvládala, aby mohla v rekonstrukci pokračovat, představitelé zkrachovalé společnosti založili společnost novou a to pod jménem Hybernia, ve které měla rozhodující slovo společnost Bonton. Takže stará společnost se de facto přerodila do nové, ale to pouze jménem. Čelní představitelé zůstali pořád stejní. Stavební práce dostala na starosti společnost Pragoprojekt, která původní architektky odsunula do pozadí, do role pouhých poradců³⁴.

³²BEŇOVÁ, B.: „Prokletý“ dům u Hybernů čím dál více chátrá. *Z domova*, 29.11.2002, s. A4

³³ PRCHALOVÁ, R.: Dům U Hybernů: již příští rok by měla skončit přestavba na divadlo. *Mladá Fronta Dnes*, 23.3.1999, s. 3

³⁴ BEŇOVÁ, B.: „Prokletý“ dům u Hybernů čím dál více chátrá. *Z domova*, 29.11.2002, s. A4

V rámci této změny započaly stavební práce dle posledního schválení, které obsahovalo bohužel větší zásahy do pamětihodnosti, než se kritici rekonstrukce domnívali. Rozsáhlá demolice zasáhla zhruba jednu čtvrtinu dochovaného zdiva kostela, konkrétně tedy oba pilíře vítězného oblouku s přilehlými poli presbytáře a transeptu a bývalých bočních kaplí. Díky těmto úpravám vznikl prostor, který umožnil vybudovat provaziště a jisté technické zázemí divadla, bez něhož by se nové a moderní muzikálové divadlo absolutně neobešlo³⁵.

Nikdo nezpochybňoval fakt, že památka se nacházela v dezolátním stavu, ale zajímavé je, že nejhůř na tom byly zrovna ty části, kterých se investor potřeboval zbavit.

Bohužel ani tentokrát se nepodařilo z finančních důvodů práce na rekonstrukci bývalého kostela dokončit. Nájemci proinvestovali 65 milionů korun a pak se stavební dělníci z objektu opět stáhli. Za krátký čas se podařilo přikrýt objekt novou střechou a zpevnit menší část rozpadajícího se zdiva³⁶. Částka 65 milionů se zdá opravdu jako silně přehodnocená, vzhledem k tomu, že se rekonstrukce celého areálu nijak výrazně neposunula. Každopádně investor se již po několikáté ocitl ve finančních nesnázích a stavba stagnovala až do roku 2004, dokud nájemce objektu nenašel nového zájemce, který by byl ochoten do projektu investovat další potřebné finanční prostředky.

Roku 2004 vstoupil do společnosti Hybernia slovenský podnikatel Ján Kováčik, jež má objekt od státu pronajatý na padesát let³⁷. Ján Kováčik k danému problému přistoupil velice rozhodně a přichází s následujícím tvrzením³⁸.

„V dubnu zahájíme rekonstrukci. Pražané to poznají, protože se na domě objeví lešení. Otevřeme tam lukrativní muzikálové divadlo a na podzim příštího roku tam uvedeme premiéru.“

(Klapalová, M. (2004, 15.3.). U Hybernů mají znít muzikály. Večerník Praha, s. 2)

³⁵ BIEGEL, R.: Dům U Hybernů divadlem. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2006/3, s. 14

³⁶ ZIEGLER, J.: Dům U Hybernů má naději na záchranu. *Mladá Fronta Dnes*, 24.1.2004, s. C4

³⁷ Ján Kováčik – je slovenský podnikatel, který vlastní několik velmi dobře prosperujících firem jako např. fotbalový svaz, televizi Markýza...

³⁸ KLAPALOVÁ, M.: U Hybernů mají znít muzikály. *Večerník Praha*, 15.3.2004, s. 2

Podle vyjádření památkářů z odboru památkářské péče měla sice rekonstrukce objektu v nejbližší době opět začít, ale měla se týkat pouze exteriéru a to konkrétně fasády a jiných dalších zevních úprav, jelikož celkový projekt pro interiér ještě nebyl odboru památkářské péče ani předložen natož schválen³⁹. V zájmu města a potažmo i státu bylo tuto situaci co nejdříve vyřešit, hlavně z toho důvodu, že ruina uprostřed hlavního města působila velice ostudně, obzvláště s přihlédnutím k evropským poměrům.

Po roce však objekt znovu a již poněkoliťaté osiřel. Jan Kováčik si ovšem stále stál za tvrzením, že práce skončí na podzim roku 2005. V případě nedodržení lhůty hrozila společnosti sankce ve výši 200 milionů korun⁴⁰.

V reakci na opětovné stagnování práce při rekonstrukci domu U Hybernů, projevila o objekt zájem mladoboleslavská Škodovka, která by ráda budovu využila jako propagační centrum svých úspěchů. Prostor měl sloužit jako výstavní síň, kde by firma představovala své nejnovější produkty automobilového závodu. Její zájem trval i přesto, že ministerstvo tento projekt jednomyslně zamítlo z důvodu špatného zpracování dokumentace⁴¹.

Ján Kováčik, ale ministerstvu slíbil, že prostředky na dokončení přestavby zajistí. Ministerstvo kultury k této situaci zaujalo velkorysý postoj. Bylo ochotno jednat o prodloužení lhůty dostavby, ale pouze v případě, že od Jána Kováčika dostane bankovní záruky, které by dokazovaly, že reálně má peníze na opravu bývalého kostela. Slovenský podnikatel svým závazkům dostál. Zachránila ho společnost Eco Invest, která na scénu vstoupila jako nový investor⁴².

Opravy začali nanovo. Stavební dělníci postupně opravili fasádu budovy a přemístili se do interiéru kostela. Vnitřní prostory byly přizpůsobeny budoucímu využití pro muzikálovou scénu. Do objektu bylo vestavěno unikátní muzikálové jeviště a hlediště světové úrovně.

³⁹ NOVOTNÝ, P.: Palác U Hybernů. *Mladá Fronta Dnes*, 31.5.2004, s. D2

⁴⁰ ZIEGLER, J.: Dům u Hybernů chtějí nyní Američané. *Mladá Fronta Dnes*, 2.4.2005, s. B2

⁴¹ HRDÁ, L.: Po domu U Hybernů touží automobilka. *Večerník Praha*, 8.2.2005, s. 5

⁴² KLAPALOVÁ, M.: Provoz divadla zahájí Golem. *Lidové noviny*, 2.6.2006, s. 6

Během rekonstrukce pracovníci objevili historický unikát, čímž je utajená barokní kaple. Památkáři byli objevem velice zaskočení, jelikož se domnívali, že z původního sakrálního prostoru se absolutně nic nedochovalo. Pracovníci Národního památkářského úřadu celý prostor důkladně probádali a zjistili, že kaple pochází z 18. století. Sice se nedochoval žádný mobiliář⁴³, ale kaple byla přepychově zdobena převážně zlatem, nástěnnými malbami a štukatérskou výzdobou. Po staletí skrytá kaple se, ale bohužel nacházela v prostoru, kde bylo počítáno s jevištěm a tak investor musel do svého projektu zapracovat nejen rekonstrukci nově nalezené kapličky, nýbrž také její zpřístupnění pro veřejnost a případné zájemce⁴⁴.

Autorem projektu na přestavbu domu U Hybernů je Michael Klang, který při svém konceptu kladl důraz především na zachování rádooby původního vzhledu celé budovy. Zachován zůstal v rámci možností po dlouhých a náročných jednáních s památkáři exteriér budovy a interiér budovy si například zachoval alespoň původní klenbu stropu kostela. Díky restaurátorskému průzkumu vznikla relativně věrohodná fasáda pískovcové barvy. Ačkoli architekt Michal Klang původně plánoval fasádu brusinkově červenou, s tím, že vstup měl být zvýrazněn pozlacenými sloupy na fialovém pozadí. Na střeše kostela vznikla terasa s mimořádným výhledem na Prahu, která bude zpřístupněná nejen návštěvníkům muzikálového divadla, ale i českým a zahraničním turistům, jež by měli o tento netradiční pohled zájem. Původně podle architekta návrhu měly vést na střechu s vyhlídkou dva skleněné výtahy o rozměrech dvakrát tři metry⁴⁵.

Rozdělením prostorů na hledištní a jevištní část kopíroval architekt Klang původní sakrální funkce, loď a presbyterium. Nově autor projektové dokumentace realizoval vertikální členění stavby. Přízemí objektu pod hledištěm tvoří hala, která je kromě hlavního vstupu z ulice Na Příkopech přístupná i z ulice Hyberské. Přízemí jevištní části je určeno především personálnímu vstupu zaměstnanců, skladu a prostoru pro orchestr. Přízemí hledištní části obsahuje hlavní vstup do divadla, vstupní prostor s pokladnou, foyer se

⁴³ Mobiliář – je výraz pro veškeré vybavení objektu.

⁴⁴ KLAPALOVÁ, M.: Dělníci objevili U Hybernů kapli. *Lidové noviny*, 17.1.2006, s. 6

⁴⁵ BIEGEL, R.: Dům U Hybernů divadlem. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2006/3, s.7

schodišti do suterénu a kavárnu. V suterénu byly umístěny počtem zcela nedostačující šatny a sociální zařízení⁴⁶.

V krajních lodích hledištní části jsou v přízemí symetricky vestavěna čtyři polokruhová schodiště. Další úroveň tvoří jeviště s poměrně prudce stoupajícím hledištěm v hlavní lodi⁴⁷. Architekt vzhledem ke komerčnímu určení budovy plně využil prostor lodi pro sedadla diváků.

Téměř čtvercové jeviště v bývalém presbyteriu obsahuje dvě digitálně řízené točny a dvě ručně řízená propadla. Za jevištěm je umístěn velký výtah pro dekorace. Po obou bočních stranách jeviště pak osobní výtahy k šatnám herců a technickému zázemí divadla. V prvním patře se nachází hlediště s barem. Další patro je zařízeno jako balkon s pěti řadami sedadel. V půdním prostoru byla instalována většinová část provozu vzduchotechniky a umístěné provaziště⁴⁸.

Při celkové přestavbě došlo i k rekonstrukci nalezené barokní kaple sv. Patrika⁴⁹, která byla zasklená a veřejnost k ní má umožněn přístup i když pouze na vyžádání.

Architekt Michael Klang se ve svých projektech specializuje většinou na interiéry využívané pro komerční účely, takže tento případ pro něj byl relativně jednoduchou záležitostí. Při své přestavbě divadla vychází často z postmoderních odkazů jak na antické stavby, tak na sakrální původ této budovy. Architekt Michael Klang se ke svému dílu, které je těsně pře kolaudaci vyjadřuje následujícím způsobem⁵⁰.

„Z výsledku rekonstrukce mám smíšené pocity. Ano, dopadlo to dobře. Ale kdyby se daly realizovat některé moje záměry, posunulo by to výsledek ještě mnohem dál. Chtěl jsem například, aby fasáda byla brusinkově červená. Aby ten dům byl výrazný na první pohled,

⁴⁶ BIEGEL, R.: Dům U Hybernů divadlem. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2006/3, s.7

⁴⁷ BIEGEL, R.: Dům U Hybernů divadlem. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2006/3, s.7

⁴⁸ BIEGEL, R.: Dům U Hybernů divadlem. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2006/3, s.7

⁴⁹ BAŤKOVÁ, R.: Umělecké památky Prahy. Nové Město – Vyšehrad, Akademia Praha 1998, s. 189 - 191

⁵⁰ KOMÁREK, M.: Dům U Hybernů. *Reflex*, 2006/6, s. 92

aby byl důležitým orientačním bodem v centru města. Zvýraznilo by to jeho další kvality. Ale pro památkáře to bylo nepřijatelné.“

(Komárek, M. (2006, červen). Dům U Hybernů. Reflex, s. 92)

Jeho plány však nevzbudily nadšený ohlas památkářů. Velmi ostře proti projektu a nápadům architekta Michaela Klanga vystupovalo především sdružení Klub Za starou Prahu. V jednom z mnoha rozhovorů uvedl Richard Biegel, jednatel Klubu Za starou Prahu, svůj všehíkající postoj k proměně pražské historicky nedocenitelné památky domu U Hybernů.

„Brusinkově červená? To je snad vtíp, ne? To je výsměch! Tady nejde o to, jestli je to stará budova, nebo novostavba, nejde o to, že je to chráněná památka. Jde o úctu k architektuře, ke kvalitě. To průčelí je empírové a tomu odpovídá pískovcový odstín, protože staváři tehdy napodobovali kámen. Natřít fasádu jinak znamená udělat si z ní legraci. Byl by to prostě prvoplánový vtíp. Je to typický výraz, jak někteří investoři přistupují k rekonstrukci památek: bez pokory a s představou, že nároky na současné využití stavby omlouvají cokoli.“

(Komárek, M. (2006, červen). Dům U Hybernů. Reflex, s. 92 - 93)

Avantgardní a netradiční návrhy architekta Michaela Klanga ohledně zevního vzhledu budovy byly památkovou péčí jednomyslně odmítnuty. Tím pádem nedošlo k realizaci prosklených výtahů a ani brusinkově červené fasády se vstupními zlatými sloupy. Obecně mezi památkáři a architektem nejde o střet či boj, ale spíše o pohled na dochovanou či v tomto případě možná i nedochovanou paměťihodnost, jež mohla předat novým generacím historické hodnoty doby, v nichž vznikla.

Vhodně zrenovovat takový starý a autentický objekt je těžký oříšek, nejen pro architektky, investory, památkáře ale i pro obyčejné lidi, kteří si musí zvykat na změny tím způsobené. Vždy je důležité, aby se aktéři těchto změn s vypětím sil snažili o co nejmenší znehodnocení historického dědictví objektu.

Kolaudace konečně zrekonstruovaného domu U Hybernů proběhla dne 27. 9. 2006 a již 23. 11. 2006 zde měl premiéru český muzikál Golem, jež měl být chápán jako pražská symbolika. V prostorech nově otevřeného muzikálového divadla se budou konat také různé společenské akce, jako jsou například svatby či odborné semináře⁵¹.

⁵¹ OPPELT, R.: U Hybernů: konečně oprava. *Mladá Fronta Dnes*, 2.6.2006, s. C2

4. Kostel sv. Archanděla Michala

Bývalý kostel sv. Archanděla Michala se nachází mezi Melantrichovou a Michalskou ulicí, nedaleko Staroměstského náměstí v Praze.

V Melantrichově ulici stojí bývalý klášter Servitů⁵². Jeho široký průjezd vede na velké nádvoří, jehož severní strana je ohraničena boční fasádou bývalého kostela sv. Archanděla Michaela.

Osud kostela je provázen již od jeho založení ve 12. století jednou katastrofou za druhou⁵³. Situace posledních 25 let se podepsala na tomto unikátním skvostu poměrně výrazně a s politováním musím konstatovat, že negativně. Případ bývalého kostela sv. Michala je opředen tajemstvím, do něhož se do dnešních dnů nepodařilo nikomu pořádně proniknout. Mnozí kritici a odpůrci událostí, které způsobily zničení hodnoty památky, byli na stopě toho tajemství. Nikomu se však nepodařilo zvrátit průběh událostí, ať už se snažil více či méně.

Zdrojem informací pro vznik této kapitoly pro mě byly novinové články. Bylo nutné podřídit je určité selekci, ale informace v nich nalezené byly jedním z pilířů, na kterém jsem mohla dál stavět.

Co se týká odborné literatury, tak bych vyzdvihla následující publikace, které mi byly nenahraditelným průvodcem při psaní této části bakalářské práce. Patří mezi ně Václav Bartůněk *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*, dále také Petr Šámal *Domy na Starém městě pražském*, dále nesmím opomenout na Františka Rutha *Kronika královské Prahy a obcí sousedních* a v neposlední řadě Veronika Čápská *Pod ochranou Panny Marie Bolestné: servité v českých zemích do josefínských reforem*.

Pramenem, k němuž jsem se často vracela a ověřovala pravdivost informací, byla edice *Fontes rerum Bohemicarum*.

⁵² Servité – vznikl ve Florencii jako sdružení sedmi vážených měšťanů za účelem povznesení kultu Panny Marie. Celý název je řád služebníků Panny Marie, jehož náplní byla práce ve školách a nemocnicích. Do Českých zemí přišli na pozvání Karla IV.

⁵³ VLČEK, P., ed. a kol.: *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996., 639 s. ISBN 80-200-0563-3

4.1 Historie

První písemnou zmínku o kostele sv. Michala datujeme do roku 1311, kdy byl na jeho jižní straně hřbitov⁵⁴. Díky odkazu představitele templářského řádu Petra Berky z Dubé⁵⁵, z jeho často irelevantních zpráv, máme informaci, že kostel byl postaven už kolem roku 1252⁵⁶. Toto tvrzení však vyvrátily archeologické průzkumy, kdy v interiéru dnešní stavby byly nalezeny ještě starší pozůstatky, nejspíše románského kostela z období 2. poloviny 12. století⁵⁷. Tomuto poznatku by odpovídalo i zasvěcení⁵⁸ objektu svatému archandělu Michalovi⁵⁹, který byl v románské době velmi oblíbený a je pro danou dobu typický. Kostel sv. Michala tedy vznikl ve dvou etapách – sice po polovině 12. století a ve 2. polovině 13. století.

V první etapě vznikl jednolodní obdélný kostel o délce přibližně 14,2m s napojenou půlkruhovou apsidou o průměru necelých 6m. Technika opracování je jednodušší a blíží se nejstarším románským stavbám. Však i přes dnes nám připadající „jednoduchost“ patřil kostel svou velikostí k ojedinělým a jedinečným stavbám Prahy, které ve své době nemají obdoby.⁶⁰

⁵⁴ BARTŮŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 7

⁵⁵ Petr Berka z Dubé – Byl zakladatelem první sklářské hutě v českých zemích a to již roku 1298. Veškeré informace, které máme, pocházejí z kroniky Václava Hájka z Libočan.

⁵⁶ BARTŮŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 7

⁵⁷ VLČEK, P., ed. a kol.: *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996., 639 s. ISBN 80-200-0563-3

⁵⁸ Podle Libri erect. VI. f. 148 byl v roce 1386 zasvěcen sv. archandělu Michalovi

⁵⁹ Archanděl Michael či Michal – Byl uctíván již od samého počátku křesťanství jako vůdce nebesky čistého rytířstva. Do dnes je považován za ochránitele všech křesťanů obzvláště vojáků. Uctívání jeho kultu markantně zesílilo po jeho údajných zjeveních v severní Itálii mezi lety 492 až 496

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1

Druhá fáze výstavby tohoto objektu byla v duchu rozšiřování, které mimo jiné představovalo jižní boční loď se shodnou délkou hlavní lodi a apsidou o průměru 3,2 m. Mezi nejmladší dostavbu románské éry patří věž na západní straně původního kostela. Z vnější strany byla věž obložena opracovanými kvádry, oproti tomu vnitřní prostor je lomový⁶¹. U datace této věže se rozcházejí archeologické poznatky s prameny, a tak vznik věžičky zůstává zahalen rouškou tajemství.

Zásadním obdobím, ovlivňujícím vzhled a vývoj kostela, je 14. století, kdy došlo k radikální přestavbě celé stavby. V tomto případě je myšlen výraz radikálně opravdu doslovně. Románský kostel byl svržen, aby uvolnil místo nově budovanému gotickému trojlodnímu chrámu. Z původního kostela zůstala zachována pouze část západního průčelí s věží. Na této přestavbě je patrný vliv francouzské katedrální gotiky. Tato novostavba se mohla chlubit žebrově podklenutou kruchtou⁶² na západní straně, kterou osvětlovala velkolepá gotická okna, jejichž ukončení je dosud zachované v prostoru půdy⁶³.

Celý projekt se mohl realizovat jen díky velkému příspěví bohatého staroměstského měšťana Konráda Litoměřického, který značně podpořil i výzdobu interiéru například deseti oltáři⁶⁴.

Kostel byl poté ještě roku 1406 goticky rozšířen o kapli s oknem do kostela a oratoř na severní straně. Tato přístavba mohla vzniknout jen díky finanční podpoře

⁶¹ ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1

⁶² Kručta – Je hudební kůr neboli tribuna o patro zvýšená nad podlažím kostela. Je určena pro varhany, pěvecký sbor a hudebníky. Umisťována v lodi nejčastěji protilehle k hlavnímu oltáři, někdy ještě podél jedné nebo obou bočních stěn.

⁶³ ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1

⁶⁴ TOMEK, V. V.: *Dějepis města Prahy*. 2. vyd. V Praze: Nákladem knihkupectví Fr. Řivnáče (Antonína Řivnáče), 1892-1906. 7 sv., s. 141, 168

staroměstského měšťana Purkharta z Aldenburga, který s kostelem sousedil a tudíž chtěl mít k jisté místo v kostele. Součástí kostela byla až do 19. století⁶⁵.

Do tohoto roku měl farnost na starost mezi jinými i otec Bernard z novoměstského kláštera křížovníků Božího hrobu⁶⁶. Pořádal zde různá setkání především schůzky mistrů vysokého učení, kteří zde vedli náročnou teologickou diskuzi, jichž se účastnil například i mladý, ještě nedostudovaný, Jan Hus.⁶⁷

Nástupcem Bernarda se stal M. Křišťan z Prachatic, uznávaný kazatel, teolog, astronom, lékař a utrakvista⁶⁸. Byl jeden z nejzanícenějších přívrženců Husova kázání, a když papež roku 1411 uvrhl Husa do klatby, byl jedním z mála, kdo to odmítl z kazatelny vyhlásit. Nikoho tedy jistě nepřekvapí, že roku 1414 byl kostel sv. Michala druhým pražským kostelem, kde se podávalo přijímání pod obojí⁶⁹. Pro svou mírnou povahu se však Křišťan dostal do sporu s extrémním křídlem husitského hnutí, které bylo pod vedením Václava Korandy. Ten zareagoval tak, že vjel na koni do kostela, čímž ho znesvětil, nechal ho vyrabovat a lavice použít na stavbu příbytků na Vítkově⁷⁰. Nedlouho po tomto incidentu byl Křišťan ze své farnosti vypuzen⁷¹ a na jeho místo nastoupil

⁶⁵ BARTŮŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 8

⁶⁶ Křížovníci Božího hrobu – Původně byl rytířský řád, který byl založen v Jeruzalémě k ochraně poutníků a Božího hrobu.

⁶⁷ BARTŮŇEK, V. *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 9-11

⁶⁸ Utrakvista – Je kališník. Křesťanská konfese, která vyšla z husitství. Doslovně to znamená přijímač pod obojí, což nasvědčuje jedné z hlavních myšlenek husitství.

⁶⁹ GEBAUER, J., ed. et al. *Prameny dějin českých. Díl V = Fontes rerum Bohemicarum*. Tom V. V Praze: Nákladem Nadání Františka Palackého, 1893. xlv, s. 330

⁷⁰ GEBAUER, J., ed. et al. *Prameny dějin českých. Díl V = Fontes rerum Bohemicarum*. Tom V. V Praze: Nákladem Nadání Františka Palackého, 1893. xlv, s. 520

⁷¹ TOMEK, V. V.: *Dějepis města Prahy*. 2. vyd. V Praze: Nákladem knihkupectví Fr. Řivnáče (Antonína Řivnáče), 1892-1906. 7 sv., s. 184-185

umírněný utrakvista a rektor univerzity mistr Petr z Mladoňovic⁷². Po uklidnění situace vyvolané husitskou revolucí se ustálilo i dění v kostele sv. Michala. Kostel si zachoval svou výsadu přijímání pod obojí až do roku 1621, kdy byl odsud vyhnán poslední nekatolický kněz Matěj Janda⁷³. Situace následující po bitvě na Bílé hoře byla však v celé zemi napjatá a pro nedostatek katolických farářů zde působili karmelitáni⁷⁴.

28. května 1627 převzali správu kostela sv. Michala kněží z řádu Servitů⁷⁵. Císař Ferdinand II. zvláštním dekretem daroval služebníkům Panny Marie k výše zmíněnému kostelu dva domy, aby v nich mohli dle svých zásad působit a tím i rekatolizovat náboženskou válkou zničené občany⁷⁶.

Poté, co Sasové v roce 1631 kostel vykradli a jejich vojáci zabili dva mnichy, musel řád Servitů prodat farnost a dva domy, které získali od císaře, aby měli na nutné opravy a výstavbu nového kláštera v Melantrichově ulici, jehož pozůstatek tam je do dnešních dnů⁷⁷. Objekt kláštera byl přebudován v barokním stylu a interiér opatřen osmi oltáři⁷⁸, které většinou dofinancovali různí donátoři. Servité patřili k chudým řádům, a proto za dar 300 zlatých povolili v kostele výstavbu rodinné hrobky hraběcího rodu Berků⁷⁹.

⁷² Petr z Mladoňovic – byl českým spisovatelem a kazatelem. Orientoval se na osud mistra Jana Husa a na Jeronýma Pražského

⁷³ BARTUŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 21

⁷⁴ Karmelitáni – neboli také řád bratří blahoslavené Panny Marie na hoře Karmel. Je katolický žebravý řád.

⁷⁵ NA v Praze, fond: AZK, sign. ŘS sv. Michal, inv. č. 2406

⁷⁶ ČAPSKÁ, V.: *Pod ochranou Panny Marie Bolestné: servité v českých zemích do josefínských reforem: katalog výstavy instalované v Konventu servitů v Nových Hradech*. Vyd. 1. Nové Hradky: Konvent servitů Nové Hradky, 2005. 104 s. ISBN 80-239-5594-2., s. 22

⁷⁷ BARTUŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 23

⁷⁸ A. a. Recepta dto 2. I. 1727

⁷⁹ Univerzitní knihovna v Praze. *Historia et origo ecclesiae*, XIV. E. 17, s. 10

Stavební práce nebyly ani zdaleka dokončeny, když Česká komora roku 1663 hledala dobrovolníky na obranu města před blížícím se nebezpečím Turků. Do zbraně se tehdy přihlásilo mimo jiných i 13 servitských mnichů, kteří sice měli vůli k boji, finančně však pomoci nemohli.⁸⁰

Celou situaci ještě zhoršila další přestavba kostela sv. Michala v polovině 18. století. Tato rozsáhlá přestavba v pozdně barokním slohu měla charakter spíše novostavby než přestavby. Z původních středověkých prvků se zachovala pouze západní stěna, větší část jižního průčelí a menší část severní obvodové zdi. V koncepci této rozsáhlé přestavby nebylo využito ani gotických pilířů. Za architekta této přestavby je považován František Ignác Prée, který je dokonce podepsán na dochovaném půdorysu gotické stavby. Podle novějších archeologických poznatků je prokázáno, že architekt Prée zkrátil loď kostela na východní straně. Jelikož však neznáme přesnou dataci přestavby, bylo by možné za architekta považovat i Antona Müllera, jehož jméno je uvedeno i v zápisné knize pražských stavitelů. O účasti Antona Müllera na projektu přestavby nasvědčuje i fakt, že dle dobové veduty z roku 1769 je kostel sv. Michala vyobrazen ještě ve své původní gotické podobě. Na výzdobě interiéru se podílel kameník Lauer mann, jehož díla dnes najdeme v děkanském kostele v Rokycanech⁸¹.

Řád Servitů měl tedy naprosto nový a krásný kostel. Ovšem kvůli zhoršující se finanční situaci, která byla nadále neúnosná, zažádali příslušníci řádu kolem roku 1770 o dovolení, aby se mohli rozejít na jednotlivé fary bez nároku na finanční ohodnocení, pouze za nocleh a stravu⁸².

Roku 1786 byl klášter i kostel zrušen josefínskou reformou. Vybavení, jmění a posléze i samotná budova byly rozprodány. Celkový prodej movitých věcí vynesl Náboženskému fondu necelých 200 tisíc zlatých. Kostel byl odsvěcen a jeho cenné a těžce

⁸⁰ Arc. arch. D 73 a. 1663

⁸¹ ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1, s. 93

⁸² ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1, s. 75

nabyté oltáře byly převezeny do sakrálních objektů v Rokycanech, Holanech, Líbeznici a Sokolově⁸³.

Prázdný bývalý kostel následujícího roku koupil velkoobchodník Eliáš Ignác Veith. Ten nechal objekt pod vedením stavitele Matěje Hummela přestavět ke skladovacím účelům, tj. do dnešní podoby. Chvillemi objekt sloužil jako sklad petroleje a později ho využívala firma Fuchs jako sklad papíru⁸⁴. Zásahy do budovy byly patrné. Došlo k „přepatrování“ a k různým vestavbám. Tím byl kostel postupně ničen. V dalších letech došlo k drobnějším úpravám, které se podepsaly pod devastaci této historické budovy. Bylo vystaveno nové severní schodiště, vložen strop nad přízemí ve vstupním traktu a byl vybudován nový vstup z jižní strany, kde dominují čtyři okenní tabule⁸⁵.

Tento vstup je charakteristický díky předsíni, jež vystupuje do prostoru. Tato předsíň byla původně trojdílná s vyšší střední částí, která zaobleně přestupuje do projmutého čela. Je rozdělena pilastry a s volutovými hlavicemi, které nesou kladí s glyfovaným vlysem. Ukončena je štítem, v jehož středu je umístěno sousoší putti od Ignáce Františka Platzera⁸⁶ z roku 1770. Vpravo od vchodu je odhalena část původního gotického portálu.

V interiéru dnes již bývalého kostela se zachovala freska s výjevem Vyhnání kupců z chrámu od Johanna Spitzera. Hlavní prostor chrámu byl rozdělen do čtyř podlaží a tomu se musela přizpůsobit i okna⁸⁷.

Roku 1902 hlasovalo zastupitelstvo města Prahy o demolici této památky jednak pro její zchátralý stav a jednak pro nové urbanistické plány rozvoje metropole. Hlasování

⁸³ BARTŮŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 36

⁸⁴ BARTŮŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., s. 38

⁸⁵ ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1, s. 69

⁸⁶ Ignác František Platzer – byl česko-rakouský sochař a řezbář pozdního baroka a klasicismu z 18. století

⁸⁷ ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1, s. 69

dopadlo poměrem hlasů 26:24 ve prospěch zachování památky⁸⁸. A tak tu stojí a nadále chátrá až do dnešních dnů.

4.2 Vývoj kauzy sv. Michala

V 80. letech 20. století byl bývalý kostel přidělen Státní knihovně. Ta ale o objekt neměla žádný zájem, hlavně z toho důvodu, že na finančně náročné opravy neměla peníze ale také proto, že objekt nemůže využít⁸⁹.

Již od roku 1989 se vedou diskuze a různé polemiky o tom, jak šetrně opravit a využít bývalý kostel sv. Michala. Někteří si představovali udělat z prostoru kostela koncertní síň⁹⁰. Tento nápad by nebyl nijak k zahazení, naopak, celý objekt disponuje skutečnými akustickými kvalitami, nemluvě o lokalitě, kterou je samotné historické jádro města. Však také svého času, přesněji v 18. století, byl vyhlášen především díky hudbě, která se linula z prostoru po Starém Městě. Varhaníkem tam tehdy byl Felix Benda, vynikající skladatel a hudební pedagog. Dalším představitelem chórové hudby v tomto jedinečném prostoru byl skladatel a varhaník Kajetán Vogel⁹¹.

Dalším nápadem, jak prostor využít, bylo učinit z něj pohostinské zařízení. Vzhledem k velikosti by se jednalo o lokál s možností umístění až dvou tisíc stolů. Kostel měl být připojen k vyhlášené restauraci U Prince. Majiteli restaurace se líbila myšlenka propojení restaurace a kostela nejen z kapacitních důvodů, nýbrž i díky momentálnímu uzpůsobení objektu. Vybudovaná patra stále stála a podlahy byly taktéž v zachovalém stavu. Podle plánu měla být v přízemí kuchyň a výrobná jídel, v prvním patře měla být samoobslužná jídelna, ve druhém pak restaurace, třetí patro mělo sloužit jako privátní

⁸⁸ RUTH, F.: *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. V Praze: Pavel Körber, 1903-1904. 5 sv., s. 729

⁸⁹ BRUTHANSOVÁ, T.: Kupčení s chrámem sv. Michala. *Český deník*, 29.3.1993, s. VI

⁹⁰ MIŇOVSKÝ, P.: Bude tam znít hudba?. *Lidové noviny*, 16.6.1989, s. 1

⁹¹ MIŇOVSKÝ, P.: Bude tam znít hudba?. *Lidové noviny*, 16.6.1989, s. 1

salóny pro uzavřenou společnost a čtvrté patro mělo být pro vyšší třídu a řekněme náročnější klientelu, která by ocenila i výhled v patře pátém. Tento návrh na zřízení restaurace téměř gigantických rozměrů byl státními institucemi z pietních, ale též i estetických důvodů zamítnut⁹².

Je smutné, že architektonický unikát v samotném centru Prahy skončil jako „troska“, a to hlavně díky požáru. V tříkrálovém předvečeru roku 1991 zde vypukl požár. Hasiči měli co dělat, aby plameny zkontrolovali, a ty se nerozšířily i na vedlejší domy. Požár totálně zdevastoval střechu bývalého kostela a voda, jež sloužila k hašení, se nasákla do chrámových zdí. Památka vzápětí dostala provizorní střechu, která měla sloužit jako ochrana objektu před nepřízní počasí. O příčině požáru není dodnes jasno, buď ho zapříčinila skupina „pankerů“ či bezdomovců, kteří v objektu delší dobu pobývali. Existovala ještě další verze, která podle domněnek některých místních obyvatel naznačovala, že někdo chtěl urychlit změnu majitele⁹³.

O objekt projevil zájem i pražské arcibiskupství, které by kostel i s přilehlým klášterem Servitů vrátilo k původnímu účelu a z kláštera vybudovalo církevní školu. Mezi dalšími uchazeči o rozlehlý areál, byla mimo jiné například Univerzita Karlova, londýnská společnost knihkupců, firma Multisonic, Divadelní akademie múzických umění, česká hudební společnost Ars tour, jež disponovala italským kapitálem či katolický řád Voršilek⁹⁴, a ještě mnoho dalších⁹⁵.

Pod záštitou ministerstva kultury bylo v říjnu roku 1992 vypsáno výběrové řízení⁹⁶. Jediný uchazeč, kterému nechyběl kapitál nutný pro celkovou rekonstrukci, byla akciová

⁹² SKALKOVÁ, O.: Milionový princ. *Svobodné slovo*, 9.6.1989, s. V4

⁹³ SOBOTA, R.: Kdo se ujme sv. „Michala?. *Mladá Fronta Dnes*, 15.1.1991, s. 3

⁹⁴ Řád sv. Voršily – je řád, jehož posláním je vzdělávání dívek, péče o chudé a nemocné. Sv. Voršila se stala patronkou mládeže, nemocných dětí, vychovatelek, učitelek, školáků, soukeníků, manželství a klidné smrti.

⁹⁵ BRUTHANSOVÁ, T.: Kupčení s chrámem sv. Michala. *Český deník*, 29.10.1993, s. VI

⁹⁶ HOŘEJŠÍ, P.: Dražba v kostele sv. Michala je zločin. *Lidová demokracie*, 22.10.1993, s. 2

společnost Kontakt Moravia, a to v souvislosti s několika zámky, které ji byly za velmi podivuhodných okolností prodány⁹⁷.

Ministerstvo kultury, dle znaleckého posudku (viz příloha č. I), usoudilo, že objekt bývalého kostela je v takovém stavu, že již není v silách státu se o něj postarat. Posudek Ing. Zdeňka Mazáka, znalce pro obor stavitelství, pro odvětví stavby obytné skutečně konstatuje, že objekt je značně zchátralý a vypočítává poškození konstrukcí vestavěných pater, vodovodu a kanalizace, zchátralé výtahy, případně nezasklená okna či opadanou omítku. Suma sumárum se jedná o záležitosti vzniklé adaptací kostela na sklad, což bylo nutné posoudit pro možné využití na depozitář Národní knihovny, a co je samozřejmě pro skutečnou rekonstrukci prostoru nezbytné. (Samozřejmě kromě poškození střechy požárem, což ale samo o sobě není důvod vedoucí k bezprostřednímu spadnutí objektu.) Posudek zhodnocuje pouze technický stav stavby a v žádném případě nereflektuje hodnotu vestavěných uměleckých děl. Autor posudku úplně opomíjí kulturně historickou a architektonickou složku nedocenitelné budovy bývalého kostela sv. Michala a na stav celého areálu pohlíží čistě pragmaticky.

Česká vláda pod tlakem laické i odborné veřejnosti, která zpochybňovala výběrové řízení, rozhodla 18. 8. 1993 o prodeji kostela v dražbě. Tímto rozhodnutím mimochodem také navýšila prodejní cenu tohoto historicky, kulturně a architektonicky nedoceněného objektu. Vyvolávací cena však byla na veřejné dražbě vyměřena na pouhých 19 milionů korun. Tato směšně nízká částka pobuřovala snad všechny zainteresované odborníky⁹⁸. Ti si jasně uvědomují, že za prodej svatomichalských uměleckých artefaktů, a to zdaleka ne všech, by majitel tuto částku získal obratem ruky zpět⁹⁹. V podmínkách veřejné dražby z hlediska ochrany památek bylo uvedeno, že využití kostela nesmí mít za následek stavební úpravy výrazně měnící barokní charakter prostoru a mělo by mít kulturní využití¹⁰⁰. Bohužel ministra Kabáta¹⁰¹ a ani jeho náměstkyně nenapadlo, že by ve svých

⁹⁷ BRUTHANSKOVÁ, T.: Kupčení s chrámem sv. Michala. *Český deník*, 29.10.1993, s. VI

⁹⁸ BRUTHANSOVÁ, T.: Kupčení s chrámem sv. Michala. *Český deník*, 29.10.1993, s. VI

⁹⁹ KUNCOVÁ, M.: Kostel, na který Bůh zanevřel. *Rudé Právo*, 29.10., s.25

¹⁰⁰ BRUTHANSOVÁ, T.: Kupčení s chrámem sv. Michala. *Český deník*, 29.10.1993, s. VI

podmínkách měli myslet především na archeologické nálezy románské baziliky, jejichž ochrana je primárním úkolem památkářů, potažmo tedy i ministerstva kultury, jakožto vrcholné instituce. Proti tomuto postoji ministerstva důrazně vystoupili, otevřeným dopisem, studenti dějin umění FF UK a FA ČVUT, renomovaní odborníci a známé další osobnosti kulturního světa¹⁰².

V tomto dopise požadují nápravu a jako jediné řešení vidí v tom, že bude vypsán konkurz s přesnými podmínkami, kde zájemci představí své projekty na využití prostoru¹⁰³. Jen v tomto případě by bylo možné hlídat následnou rekonstrukci a realizaci zvoleného projektu. V této situaci se také musí zohlednit fakt, že prodej prostoru není nijak akutní, kostel v tomto stavu může vydržet i několik dalších let, než se najde někdo, kdo by měl vůli i chuť budovat něco, co zachová kulturní, estetické a hlavně historické bohatství celého komplexu.

Všechny výše zmíněné požadavky vyslyšeny nebyly. Ministr kultury zdůvodnil prodej aukcí tím, že je momentálně potřeba získat finanční prostředky na výstavbu depozitáře Národní knihovny¹⁰⁴. Díky tomuto argumentu získal i podporu vlády a proti takové „přesile“ se už někdo jen stěží čehokoliv dovolává, ať je jeho záměr sebelepší. Na konci října roku 1993 došlo k aukci, kde byl vydražen tento architektonický a historický skvost i s přilehlým západním křídlem kláštera za 131 milionů korun¹⁰⁵. Nikdo se při tom neptal, jak se k tomuto „majetku národa“ nový majitel zachová. Rozhodovalo se pouze podle zásady „kdo dá víc“.

Další jasná ukázka toho, že se historie opakuje. Už jednou byl kostel prodán a taktéž ne ke zrovna korektním záměrům. Vítěz aukce se snažil zůstat v anonymitě, alespoň do doby, než se celá situace kolem kostela uklidní. Později však došlo k jeho odhalení –

¹⁰¹ Jindřich Kabát – působil jako psycholog, vysokoškolský učitel a politik. Jako člen KDU-ČSL byl součástí vlády, kde od 2.7 1992 do 17. 1. 1994 zastával funkci ministra kultury.

¹⁰² BRUTHANSOVÁ, T.: Kupčení s chrámem sv. Michala. *Český deník*, 29.10.1993, s. VI

¹⁰³ MUK, J.: Sluší se prodávat kulturní památky?. *Lidové noviny*, 2.11.1993, s. 9

¹⁰⁴ MUK, J.: Sluší se prodávat kulturní památky?. *Lidové noviny*, 2.11.1993, s. 9

¹⁰⁵ MUK, J.: Sluší se prodávat kulturní památky?. *Lidové noviny*, 2.11.1993, s. 9

jednalo se o firmu s názvem I. G. R. Milko z Ústí nad Labem, která se zabývala gastronomií a realitami¹⁰⁶.

Majitel Vojtěch Milko necelé tři týdny od konání aukce odstoupil od uzavření kupní smlouvy. Svůj postoj argumentoval, že v uvedeném aukčním katalogu ani jeho doplňku nebyly uveřejněné názory refundovaných odborníků a církevních hodnostářů, které samozřejmě vrhají na celou záležitost úplně jiné světlo. To by znamenalo v první řadě hlavně špatnou reklamu pro jeho tak dobře prosperující firmu. Ale jak říká klasik – „špatná reklama taky reklama“¹⁰⁷.

V listopadu téhož roku se konala různá symposia, kde studenti opětovně požadovali zrušení prodeje komplexu a vypsání konkurzu. Ministerstvo začalo jednat a znovu požádalo vládu o vyřešení celé situace. Byla dokonce zřízena komise památkářů, se kterou mělo ministerstvo konzultovat další kroky ohledně případu kostela sv. Michala¹⁰⁸.

V červnu roku 1994 padlo, tak dlouho očekávané, konečné rozhodnutí – kostel sv. Michala s přilehlým klášteřem prodán nebude. Národní knihovna, z titulu správce objektu, uzavřela smlouvu (o pronájmu objektu) na 30 let s akciovou společností Kontakt Moravia, za 47,5 milionů korun, která chtěla v objektu vybudovat banku a restaurační zařízení. V nájemní smlouvě je umístěna doložka s upřesňujícími informacemi a instrukcemi ohledně rekonstrukce a následného využití objektu. Plánovaná rekonstrukce by firmu měla stát přibližně 250 milionů, přičemž se firma zavazuje, že umožní archeologický průzkum objektu. Dále se také firma zavazuje, že hlavní prostor chrámu bude rekonstruován tak, aby jej po uplynutí doby pronájmu bylo možné libovolně využít. Souhlas s touto nájemní

¹⁰⁶ BĚHOUNKOVÁ, A.: Kostel svatého Michala: skladiště, likvidace, kupčení...*Český deník*, 12.7.1994, s. 11

¹⁰⁷ BĚHOUNKOVÁ, A.: Kostel svatého Michala: skladiště, likvidace, kupčení...*Český deník*, 12.7.1994, s. 11

¹⁰⁸ BĚHOUNKOVÁ, A.: Kostel svatého Michala: skladiště, likvidace, kupčení...*Český deník*, 12.7.1994, s. 11

smlouvou oficiálně vyjádřili jak Státní Ústav památkové péče v Praze, tak i ministerstvo kultury, včetně komise z řad památkářů¹⁰⁹.

Archeologické vykopávky během této rekonstrukce vedl dr. Václav Huml. Pracovníci z Muzea hlavního města Prahy v této lokalitě našli zajímavé a historicky cenné předměty. Při své intenzivní práci v suterénu kostela objevili například záušnici z 12. století, dále také studnu, v níž bylo velké množství keramiky ze 14. století a 38 kosterních pozůstatků, nejspíše mnichů z řádu Servitů¹¹⁰.

Stará pověst vypráví, že kostel byl zvlášť sympatický obzvláště pozdějším husitům, kteří se zde za nemalý peníz nechávali pohřbívat. Jejich duchové tu později strašili mnichy z řádu Servitů. Pověst také tvrdí, že od zrušení kostela se tu na Štědrý večer koná půlnoční mše zesnulých. Z kostela je slyšet kázání kněze, melodické tóny varhan a libozvučné zpěvné hlasy a vidět nikde nikoho není.

Po té co se v kostele usídlil řád Servitů, začali duše zemřelých husitů bloudit po areálu a děsit ubohé mnichy. V noci mrtví husité bušili na dveře cel, aby se řeholníci nemohli pořádně vyspat.

Jednoho mladého člena řádu velmi lákalo tajemství ukryté v kostelních hrobech. Tato zvědavost mu nedala spát a tak se jednoho temného večera vydal na průzkum. Když uviděl jen staré kosti, byl zklamán, že nenašel žádnou senzaci. Vzali si tedy aspoň z hrobu lebku, aby mu připomínala konečnost lidského života. Ve své cele ji postavil na stoličku a ulehl k spánku. V noci jo však probudil kostlivec bez hlavy, ta nejspíš ležela na stoličce¹¹¹. Tyto pověsti krásně dokreslují situace, jež v následujících letech potká osud bývalého kostela sv. Michala.

Píše se 1998 a kauza o zachování kostela sv. Michala pokračuje, ovšem nabývá jiného směru i rozměru. Záměr umístit do prostoru bývalého kostela banku se setkal se všeobecným odporem, který nakonec způsobil změnu využití celého prostoru. Do protestů

¹⁰⁹ BĚHOŮNKOVÁ, A.: Kostel svatého Michala: skladiště, likvidace, kupčení...*Český deník*, 12.7.1994, s. 11

¹¹⁰ SRBOVÁ, D.: Zabedněný Ježíš aneb ruch u svatého Michala. *Praha Dnes*, 26.1.1996, s. 3

¹¹¹ JEŽKOVÁ, A.: *77 pražských legend*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2006., 159 s. ISBN 80-7252-138-1

kvůli neetickému využití bývalého kostela se vyslovilo Pražské Grémium, které bezpodmínečně vyžadovalo ryze kulturní využití objektu¹¹². Duch z freskové výzdoby interiéru byl tedy zrealizován a došlo k vyhnání kupců z chrámu.

Další alternativní představou bylo vytvořit v kostele multimediální show o Praze, která měla do centra hlavního města přitáhnout mnohem více zvědavých turistů. Tento kompromis byl přijat a posvěcen ministerstvem kultury jako přijatelná náhrada vůči starému projektu¹¹³. Kritici převážně z řad Státního ústavu památkové péče, Akademie výtvarných umění a Pražského Grémia však opět protestují a tentokrát podávají dokonce i žalobu k obvodnímu soudu pro Prahu 1. Absolutně nesouhlasí, aby se z kulturně-historické památky stal dle jejich slov Disneyland. Výrazně odmítají představu, že by se turisté měli dívat na lacinou a podbíživou show o Praze, kde například apoštolové z orloje hrají karty se Smrtkou¹¹⁴. Tento projekt hodnotí jako výsměch všech dosavadních snah na obrodu kostela sv. Michala.

Řešením pro kritiky projektu je kostel zakonzervovat a počkat, dokud se nenajde lepší nápad pro využití prostoru, který by eticky neznehodnocoval historickou podstatu objektu. Ministerstvo kultury na podněty veřejnosti reagovalo novým prošetřením situace a kontrolou rekonstrukce, týkající se ochrany kulturních památek. Neshledalo žádné pochybení ze strany podnájemníka, a tudíž si stojí za svým názorem a podporuje novou verzi projektu. Ředitel Národní knihovny České republiky, Vojtěch Balík, hodnotí tento projekt jako ne příliš ideální řešení, ale v dané situaci optimální, s ohledem na finanční prostředky, které tam byly od podnájemce investované¹¹⁵.

Kontroverzní show v kostele sv. Michala má být prezentována jako originální pohled na dějiny Prahy očima France Kafky.

¹¹² KLAPALOVÁ, M.: V kostele svatého Michala bude multimediální show. *Mladá Fronta Dnes*, 26.1.1998, s. 2

¹¹³ KLAPALOVÁ, M.: V kostele svatého Michala bude multimediální show. *Mladá Fronta Dnes*, 26.1.1998, s. 2

¹¹⁴ KLAPALOVÁ, M.: Památkáři chtějí, aby soud zastavil práce na kostele, *Mladá Fronta Dnes*, 28.4.1998, s. 1

¹¹⁵ SCHEJBAL, J.: Ministerstvo souhlasí s programem v kostele. *Mladá Fronta Dnes*, 4.5.1998, s. 5

„Profesor Eduard Goldstücker¹¹⁶ procházel kostelem sv. Michala, aniž dal najevo své pocity. Věděl, že zábavná schow z vybraných kapitol české historie zaměřená především na France Kafku a jeho dílo, má návštěvníka šokovat. Pak přišel moment, kdy se nezdržel spontánní reakce. Řekl jediné slovo: „Ježíšmarjá!“ Literární historik a kritik prošel bez mrknutí oka kolem bledě modré mluvící Kafkovy busty, údajně podle spisovatelovy posmrtné masky, která v reálu vlastně neexistuje. S kamennou tváří prošel uličkou mezi scénou, která ozubenými kolečky z hodinového stroje Staroměstského orloje má vyjadřovat pomíjivost času. Pohlédl do tváře Smrtce, která má v puse doutník a hraje s Turky karty o peníze. „Nevkusné,“ procedil pouze. Odhodlaně se vnořil do příšeří imitace podzemí pražských kanálů, odkud se na něj vyvalila umělá barevná mlha a zcela ho pohltila zvuková kulisa, jež má navodit atmosféru listopadové revoluce. Když ale přišel ke scéně nazvané smetiště dějin, nezdržel se výkřiku. To když mezi bustami a plakáty zpodobňujícími Stalina, Gottwalda, Trockého opředěnými umělými pavučinami objevil modrou plastiku Michaela Jacksona: „Ježíšmarjá, co zase má být tohle?“ uklouzlo mu bezděčně. Pak už byl připravený na všechno. Bylo mu jasné, že je podobně jako na pouti v domě hrůzy, kde se útočí na lidské emoce.

Pak ale došel ke scéně imitující žalář a uviděl sousoší otce s tulícím se klučíkem. Chvilí marně přemýšlel o koho jde. „To je malý Franz Kafka s otcem,“ vysvětluje průvodce.“

(Klapalová, M. (1998, 11.7.). V kostele svatého Michala slouží Kafka jako lákadlo.

Mladá Fronta Dnes, s. 1- 2)

¹¹⁶ Prof. PhDr. Eduard Goldstücker – byl československým významným germanistou, profesor dějin německé literatury a překladatel židovského původu. Ostře kritizoval sovětskou invazi v roce 1968 a byl donucen emigrovat. Zpět se vrátil až v roce 1990.

Když tento světově uznávaný profesor posléze vycházel z kostela sv. Michala, zatoužil již nikdy ho nenavštívit. Mezi jeho výtky celého projektu patří lživost, hlučnost, lacinost, absurdnost a podbízivost¹¹⁷.

Rektor Akademie výtvarných umění Jiří T. Kotalík hodnotí celou show velmi přísně a kriticky. Celou akci vnímá jako falšování dějin a přitom je přímo rozčarovaný z toho, jak je možné, že stát připustil toto zneuctění památky. Zpětně uznává, že prvotní záměr vytvořit zde banku by byl k památkové hodnotě kostela jistě šetrnější než toto¹¹⁸.

Jiří Pešek se kauzou ohledně kostela sv. Michala velmi pečlivě zabýval celá léta. Patří k radikální skupině odpůrců výše popsaného projektu přestavby kostela sv. Michala. Tvrdil, že kosterní pozůstatky zesnulých nebožtíků, nalezené během archeologických vykopávek, jež si ještě za svého života zaplatili, aby nad jejich ostatky navždy zněla hudba z chrámového choru, byly bez jakýchkoli skrupulí naházeny do pytle či krabice a následně zazděny za zdi kostela. To ovšem popírá předseda pražské archeologické komise a koreferent výzkumu v kostele sv. Michala Zdeněk Dragoun a převor servitské komunity v Nových Hradech Gerhard Walder, kteří trvají na tom, že pieta byla zachována, a že místo je ještě na území kostela a navíc řádně označeno křížem¹¹⁹.

Multimediální show odsoudil i kardinál František Tomášek ve svém dopise pro radnici Prahy 1, kde tvrdí, že je toto komerční využití na půdě kostela naprosto nepřijatelné. Podobně se vyjádřil kardinál Miloslav Vlk, který se proti show v kostele vyjádřil mnohem ostřeji¹²⁰.

¹¹⁷ KLAPALOVÁ, M.: V kostele svatého Michala slouží Kafka jako lákadlo. *Mladá Fronta dnes*, 11.7.1998, s. 1-2

¹¹⁸ KLAPALOVÁ, M.: Show v michalském kostele sází na nové jméno. *Mladá Fronta Dnes*, 27.11.1998, s. 2

¹¹⁹ HUŠEK, M.: Kauza kostela sv. Michala je odstrašujícím příkladem, tvrdí někteří odborníci. *Slovo*, 23.2.1999, s. 14

¹²⁰ HUŠEK, M.: Kauza kostela sv. Michala je odstrašujícím příkladem, tvrdí někteří odborníci. *Slovo*, 23.2.1999, s. 14

„Realizací projektu nazvaného multimediální show dojde, vzhledem k jedinečnému kulturnímu a duchovnímu charakteru tohoto místa, k troufalému a hrubému pošlapání etických norem a pietních zvyklostí.“

(Hušek, M. (1999, 23.2.). Kauza kostela sv. Michaela je odstrašujícím příkladem, tvrdí někteří odborníci. Slovo, s. 14)

V podobném smyslu se vůči tzv. St. Michael Mystery show vymezila Univerzita Karlova, Akademie výtvarný umění, Akademie věd a Státní ústav památkové péče. Všichni ve věci vidí odstrašující případ a obávají se možného precedentu¹²¹.

Mezi další ostře kritizovanou záležitostí celé kauzy se řadí i nájemní smlouva mezi Národní knihovnou a společností Kontakt Moravia, která jaksí opomněla řešit vhodnost rekonstrukce objektu a zacházení s nalezenými artefakty. Dle vyjádření ředitele Národní knihovny je nájemní smlouva naprosto v pořádku. Argumentuje tím, že to, co je jí vytýkáno, už řeší zákon a tudíž je celkem zbytečné tyto doplňky ještě přidávat do nájemní smlouvy, která se soustředila především na finanční a kulturní podmínky celého jednání. Ředitel Národní knihovny také tvrdil, že kulturní program multimediální show je taktéž v pořádku, a vše je jen otázkou vkusu. Vidí celou záležitost ryze jako úspěšný kompromis pro obě zúčastněné strany¹²².

¹²¹ HUŠEK, M.: Kauza kostela sv. Michala je odstrašujícím příkladem, tvrdí někteří odborníci. *Slovo*, 23.2.1999, s. 14

¹²² HUŠEK, M.: Kauza kostela sv. Michala je odstrašujícím příkladem, tvrdí někteří odborníci. *Slovo*, 23.2.1999, s. 14

4.3 Nové tisíciletí

Jubilejní přelom tisíciletí znamenal pro kostel sv. Michala další ránu. Silvestrovská oslava roku 2001 se v kostele konala pod názvem House party. Firma, která má objekt pronajatý již několik měsíců, dopředu zvala potencionální zájemce na go-go tanečnice a fun sexy performance¹²³.

V nájemní smlouvě je uvedeno, že v kostele se mohou konat různé kulturní akce, které ale bohužel nejsou přesně definovány. Zda je House party kulturní akcí, o tom bychom mohli polemizovat. Důležité je však stanovisko Národní knihovny, která jediná ze statutu pronajimatele může toto silně neetické chování zastavit. Podle ředitele Národní knihovny je ale vše naprosto v pořádku a nic špatného se neděje¹²⁴.

Nikdo to neřekne nahlas, ale pravým důvodem proč knihovna všechny excesy toleruje, je fakt, že dostává od podnájemce roční finanční obnos ve výši 500 tisíc korun. Při podpisu smlouvy to bylo 25 milionů korun¹²⁵. Je tedy celkem logické, že Národní knihovna, která se ocitá ve finanční tísní, se nehodlá vzdát této možnosti snadného výdělků a bude se snažit situaci udržet tak dlouho, jak jen to půjde. Peníze hýbou světem a právě v tomto případě toto úsloví platí stoprocentně, ačkoli je to na úkor historicky cenného architektonického skvostu kostela sv. Michala.

Pod tlakem médií a veřejnosti se do sporu zapojilo i město, které navrhuje ministerstvu kultury, aby celý objekt převedlo do vlastnictví občanského sdružení - Evropské centrum starého sakrálního umění¹²⁶, v jehož čele stojí velký kritik dění v kostele Jiří Pešek. Ten však z návrhu města nebyl nadšený, usiloval pouze o rehabilitaci památky, nikoli o její vlastnictví¹²⁷.

¹²³ ŠPULÁK, P.: V kostele dunělo techno. *Večerník Praha*, 16.1. 2002, s. 4

¹²⁴ ŠPULÁK, P.: V kostele dunělo techno. *Večerník Praha*, 16.1. 2002, s. 4

¹²⁵ ŠPULÁK, P.: V kostele dunělo techno. *Večerník Praha*, 16.1. 2002, s. 4

¹²⁶ Asociace Evropské centrum starého sakrálního umění – vznikla z oficiálních památkářských a kulturně-vzdělávacích organizací, jež usilovaly o ochranu památek našeho historického dědictví. Významně zasahuje do událostí kolem kauzy kostela sv. Michala na Starém městě v Praze.

¹²⁷ BEŇOVÁ, B.: V kostele se chystá nový projekt. *Mladá Fronta Dnes*, 27.5.2002, s. D2

Nezměnitelným faktem však zůstává, že momentální nájemce může být smluvním závazkem vypovězen, ale za to by měl dostat nejméně čtvrt miliardy korun jako náhradu za investice vložené do obnovy areálu. Takovou částku nemá ani město a ani stát. Tyto instituce snad doufaly, že ohromnou finanční sumu by mohlo zaplatit občanské sdružení Jiřího Peška, ale i tady je to mýlka. Vedení firmy mající na starost kostel sv. Michala dokonce poslalo Jiřímu Peškovi fakturu na sto milionů korun, jako náhradu za ušlý zisk, ke kterému údajně došlo díky Peškově vytrvalé kritice a medializaci celé aféry¹²⁸.

O osud kostela sv. Michala se začalo od roku 2001 zajímat občanské sdružení Růžový panter, které dospělo k zajímavým a znepokojivým závěrům. Občanské sdružení Růžový panter přišlo na různé propletení firem za účelem „praní špinavých peněz“, skrz celou střední Evropu. K těmto firmám patřila i firma Kontakt Moravia, jež spravuje kostel sv. Michala. Jerri Nowikovskyy, jednatel této společnosti, byl vyšetřován zahraniční policií z podezření na „vyprání“ několika desítek milionů korun, které zpronevěřil bývalý ukrajinský premiér Pavlo Lazarenko¹²⁹. Česká policie měla za úkol prověřit, jestli firma „nepropala“ peníze přes faktury za stavební práce na kostele sv. Michala či za vybrané vstupné z multimediální show. Ale pro nedostatek důkazů musela policie vyšetřování odložit¹³⁰.

Každopádně zahraniční kriminalisté dostatek důkazů měli a za hlavního iniciátora „praní špinavých peněz“ označili švýcarskou firmu Jurimex Commerz Tranzit, kterou vlastnil bratr Jerriho Nowikovského. Tato firma byla personálně i finančně spjata s firmou Kontakt Moravia, ale opět díky nedostatku přímých důkazů nemohla být vyšetřována. Policisté byli bezradní, měli plno indicií, ale zasáhnout nemohli¹³¹. Nálepku s podezřelou činností, jež se odehrávala či stále odehrává v bývalém kostele, už firmě stejně nikdo neodpáře, ať už by se snažil sebevíc. Tím pádem tedy boj o zachování právní i etické

¹²⁸ BEŇOVÁ, B.: V kostele se chystá nový projekt. *Mladá Fronta Dnes*, 27.5.2002, s. D2

¹²⁹ Pavlo Lazarenko – je bývalý politik a premiér Ukrajiny. V srpnu 2006 byl odsouzen v USA za praní špinavých peněz a vydírání. Odhadovaná suma zpronevěřených peněz je asi 200 milionů dolarů.

¹³⁰ SPURNÝ, J.: Taková normální gangsterka. *Respekt*, 22.-28.7. 2002, s. 6

¹³¹ SPURNÝ, J.: Taková normální gangsterka. *Respekt*, 22.-28.7. 2002, s. 6

čistoty kostela sv. Michala na Starém městě stále pokračuje. Prohraná bitva neznamená prohranou válku a neutišující hlas lidu tuto válku jen tak nevzdá.

Na jaře roku 2002 firma upustila pro nezájem veřejnosti i turistů od projektu multimediální show o Praze a dále se rozhodovala, jak daný objekt co nejlépe využít. Zatím v prostorech fungovala pouze restaurace a kavárna.

V říjnu 2003 vznesl prof. Jiří Zellinger působící na VŠCHT požadavek na šetření Státního zdravotního ústavu kvůli podezření na výskyt plísňových spor v obou kryptách bývalého kostela sv. Michala (viz příloha č. II). Mikrobiologická vyšetření proběhla v prosinci a konstatovala výskyt nebezpečných plísní (viz příloha č. III). Národní památkový úřad vypracoval návrh řešení (viz příloha č. IV) a předal problém Odboru památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy. Ten 20. 8. 2004 určuje, že za stav objektu odpovídá jeho vlastník.

Toto vše proběhlo ještě dlouhou dobu před podpisem kupní smlouvy, tedy v době, kdy vlastníkem byl stát a správcem Národní knihovna. Přesto podle dostupných informací nebyla situace dále řešena a před prodejem nebylo jasně stanoveno, jakým způsobem se dosavadní vlastník s nepřijatelnou hygienickou situací vypořádal, a v kupní smlouvě Národní knihovna pouze upozorňuje na uložení ostatků v kryptě.

Roku 2004 se tedy začalo mluvit o prodeji tohoto památkově chráněného objektu. Ministerstvo kultury rozhodlo, že přípravu prodeje bude mít na starosti ředitel Národní knihovny, jakožto správce objektu. Ředitel Národní knihovny Vojtěch Balík s tímto řešením absolutně nesouhlasil, navrhoval naopak jen prodloužení smlouvy dosavadnímu nájemci. Jelikož jen touto cestou se dá do provozu budovy aspoň nějakým způsobem, byť jen teoretickým, zasáhnout. Tento zásadní rozkol mezi ministerstvem a knihovnou vedl až k odvolání dosavadního ředitele Balíka. Dle slov ministra kultury Pavla Dostála šlo hlavně o to, že ředitel Národní knihovny popřel, že by se v kostele sv. Michala konala erotická show. To, že se v kostele erotická show opravdu konala, ministra kultury příliš netrápilo¹³²,

¹³² KOMÁREK, M.: Svatý na prodej, *Reflex*, 2004/41, s. 88

avšak hluboce se ho dotklo to, že mu o tom ředitel knihovny lhal, což samozřejmě vedlo k jeho následnému odvolání pro ztrátu důvěry¹³³.

Tím se opět přidalo želízko do ohně a občanské iniciativy společně s odbornou veřejností začaly znovu reagovat. Představitelé opozičního hnutí, mezi které patří například Ivan Wilhelm, Josef Petráň nebo Lubomír Konečný, odmítají obě navrhované verze s tím, že jedna přinese katastrofu a druhá ji stoprocentně neodvrátí¹³⁴.

Ministr se těmito tvrzeními nenechal nijak obměkčit a tvrdil, že výše zmínění odpůrci prodeje si neuvědomují realitu, ve které jde samozřejmě jen o peníze, které stát nemá. Proto je dle něj prodej naprosto nevyhnutelnou záležitostí¹³⁵.

Magistrát hlavního města Prahy vážně uvažoval o tom, že se stane novým kupcem bývalého kostela sv. Michala, ale jelikož by musel firmě, jež momentálně objekt spravuje zaplatit bezmála 400 milionů, rychle si to rozmyslel. Náměstek primátora Jan Bürgermeister¹³⁶ se k celé situaci vyjádřil následovně:

„Bohužel s přípravným převodem tohoto objektu souvisí i převzetí mnohasetmilionového závazku vůči současnému nájemci, ale to si prostě nemůžeme při současných investičních plánech dovolit.“

(Hympl, J. (2004, 5.6.). Ministerstvo chce prodat kostel. Mladá Fronta Dnes, s. C2)

Z tohoto důvodu nikdo, komu měl být podle zákona majetek přednostně nabídnut, neprojevil o objekt zájem. Z toho vyplývá, že kvůli podmínkám prodeje je nejpravděpodobnější, že si tolik diskutovaný a problematický objekt koupí buď současný

¹³³ HYMPL, J.: Ministerstvo chce prodat kostel. *Mladá Fronta Dnes*, 5.6.2004, s. C2

¹³⁴ KOMÁREK, M.: Svatý na prodej, *Reflex*, 2004/41, s. 87

¹³⁵ ČERMÁK, R.: Ministerstvo chce prodat sv. Michala. *Večerník Praha*, 29.3.2004, s. 4

¹³⁶ Jan Bürgermeister – je český politik za ODS. V letech 1994 až 2002 byl starostou městské části Praha 1. Do roku 2006 byl náměstkem primátora a poté až do roku 2010 byl poslancem Poslanecké sněmovny.

nájemce či soukromá osoba. Současný nájemce se stal díky smlouvě, kterou měl uzavřenou s Národní knihovnou, jediným vážným zájemcem.

Leckteré protesty ohledně prodeje kostela byly naprosto marné, ministr kultury Pavel Dostál roku 2005 definitivně schválil odprodej bývalého kostela ve prospěch současného nájemce Michal Praha, s.r.o. Společnost Michal Praha se vyjádřila v tom smyslu, že jejím cílem je objekt využít především pro kulturní a společenské účely¹³⁷. Aby mohlo dojít k realizaci prodeje, musela Národní knihovna nyní pod vedením Vlastimila Ježka¹³⁸ vyhotovit prohlášení. Součástí tohoto prohlášení byly argumenty o nepotřebnosti areálu pro účely knihovny a z toho vyplývající tvrzení o nepotřebnosti objektu pro stát¹³⁹.

Převod majetku do rukou soukromého majitele by nemusel být až takový problém, pokud by se nejednalo o firmu, o jejíž solventnosti se dá jen pochybovat. Například již v květnu roku 2005 lákala výše uvedená firma zájemce skrz plakát na velkolepou Saint party, která se už od pohledu vyznačovala jistou uvolněností¹⁴⁰. To je vzhledem k charakteru a historické hodnotě památky přinejmenším nedůstojné a urážlivé.

Proti podepsání kupní smlouvy protestoval Klub za starou Prahu několika dopisy především státním institucím České republiky – například vládě, prezidentu republiky a primátoru hlavního města Prahy¹⁴¹.

V dopise vládě ze dne 20. 6. 2005 navazovali na dopis z minulého roku, v němž vyjádřili značné obavy o osud kostela sv. Michala na Starém městě. Jelikož se situace nezměnila, ba hůř ještě zhoršila, přistoupili členové Klubu Za starou Prahu k novému apelu proti prodeji objektu dosavadnímu nájemníkovi. Jejich nevoli vyprovokovala jednak akce

¹³⁷ BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

¹³⁸ Vlastimil Ježek- je novinář, publicista a manažer. Pracoval jako generální ředitel Českého rozhlasu a v letech 2004 až 2008 působil jako ředitel Národní knihovny České republiky.

¹³⁹ HYMPL, J.: Ministerstvo chce prodat kostel. *Mladá Fronta Dnes*, 5.6.2004, s. C2

¹⁴⁰ BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

¹⁴¹ BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

konající se v daném prostoru na konci května, která lákala případné zájemce na erotické náměty a znehodnocování náboženských symbolů. Tak i samotný fakt, že se Národní knihovna rozhodla prodat tuto architektonicky i historicky cennou budovu právě současnému nájemníkovi. O kterém tvrdí následující¹⁴²:

„Cennou památku stavebně zmrzačil brutálním a nekvalifikovaným způsobem, který je přímo parodií péče o umělecké a památkové hodnoty, a pokoušel se ji komerčně využívat.“

((XXXV.(VI.) číslo 2/2005). Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. Věštník Klubu Za starou Prahu, s. 13 - 17)

Dále členové Klubu Za starou Prahu vládu v dopise upozorňují na skutečnost, že s prodejem nemovitosti ztrácí nástroj na ovlivnění způsobu využití kostela sv. Michala. Vysvětlují, že momentálně je vláda jakýmsi pomyslným pilířem, na kterém stojí osud celého objektu, jenž má tak pozoruhodně bohatou historii, kterou je škoda zneuctit lacinými show.

Dle mínění odborníků z výše zmíněného sdružení by jistým a k památce mnohem šetrnějším řešením bylo, hledat nového nájemce. Bylo by snad i možné prodloužit pronájem dle již existující smlouvy a tím získat čas k vyřešení této svízelné situace¹⁴³.

„Kauza kostela sv. Michaela Archanděla se všemi svými peripetemi reflektuje vývoj naší společnosti. Za popovým, národovědeckým fangličkařením typu „Největší Čech...“ se skrývá hluboká neznalost vlastních dějin a neschopnost úcty k historickým a uměleckým hodnotám. Nejsme zastánci monopolu státního vlastnictví památek, protože z praxe známe četné příklady vzorné a odpovědné péče krajů, měst a obcí, církví ale i soukromníků o

¹⁴² BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

¹⁴³ BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

kulturní a umělecké hodnoty. Mezi takové vlastníky však dosavadní nájemce kostela sv. Michala jednoznačně nepatří. Zamýšlený prodej je tak cynickým hazardem s významnou uměleckohistorickou i historickou památkou. Proto se na Vás obracíme se žádostí o pečlivé zvážení rizik zamýšleného prodeje.“

((XXXV.(VI.) číslo 2/2005). Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. Věštník Klubu Za starou Prahu, s. 13 - 17)

Odpověď na výše parafrázovaný, a místy i citovaný, dopis přišla 12. 10. 2005, čili dosti dlouhou dobu po prodeji kostela. Ředitel Národní knihovny České republiky Miloslav Ježek, který je autorem tak dlouho očekávané odpovědi, svůj postoj shrnul následujícím způsobem. Popřel argumenty odborníků sdružených v Klubu Za starou Prahu a vyjádřil se ve smyslu, že veškeré transakce a kritizované úkony proběhly ve shodě se státním zákonem České republiky. Zároveň také naznačoval, že své jednání plně přizpůsobil svému cíli, jímž je rekonstrukce Klementina a v zájmu toho také vždy jednal¹⁴⁴.

Mezi nejzajímavější část celého dopisu zajisté patří vyjádření ředitele knihovny k razantní rekonstrukci vedené firmou, která je momentálně majitelem tak mnoho diskutovaného objektu. Reaguje tak na znalecký posudek přestavby kostela, z něhož vycházeli představitelé Klubu Za starou Prahu. Ředitel Národní knihovny Miloslav Ježek vychází z naprosto diametrálně se lišících informací a na přestavbu kostela sv. Michala nahlíží následujícím způsobem.

„Ani rekonstrukce neproběhla v rozporu s platnou legislativou (jak tvrdíte), alespoň pokud mohu z dostupných dokumentů soudit. V roce 1995 vydal odbor památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy kladné závazné stanovisko k záměru vybudovat v areálu finančně bankovní instituci, v roce 1997 vydal tentýž odbor závazné stanovisko k novému projektu,

¹⁴⁴ BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

ve kterém stanovil podmínky provedení prací. Dnešní ředitel odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Jan Kněžínek¹⁴⁵ k tomu ve stanovisku z 22/8 2005 podotýká: Rekonstrukcí byl objekt zachráněn před naprostou devastací. Došlo k rehabilitaci chrámového prostoru. Bylo vybouráno jeho přepatrování pro sklad, prostor byl očištěn od druhotných vestaveb. Celý objekt byl sanován, nově zastřešen, kosterní pozůstatky pietně uloženy. Na fasádě byl odkryt a prezentován gotický portál. Expozice pro provozování audiovizuálního programu byla provedena jako odstranitelná konstrukce. Z hlediska zájmů státní památkové péče lze velmi kladně hodnotit záchranu této významné kulturní památky! Nehodlám se zapojit do polemiky o kvalitě provedené přestavby ani audiovizuálního programu, upozorňuji jen na to, že na ni existuje více než jeden názor.“

((XXXV.(VI.) číslo 2/2005). Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. Věštník Klubu Za starou Prahu, s. 13 - 17)

Klub Za starou Prahu při svém jednání vycházel mimo jiné hlavně z posudku, který vydal Národní památkový ústav (viz příloha č. V). Národní památkový úřad pro sestavení posudku využil informace z vyšetřovacího spisu policie ČR a ze zjištění, které objevil při komisionální prohlídce objektu za účasti vlastníka dne 31. 7. 2003.

Nedílnou součástí posudku je tolik kritizované poškození budovy skrze neodbornou rekonstrukci objektu. Posudek uvádí zjištění, která se stala výchozím bodem převážně pro kritiky celé kauzy. Ve svém obsahu například kritizuje nedbalé vložení konstrukce pater, jež způsobilo znehodnocení původní nosné konstrukce a architektonicky narušilo celý interiér budovy. Dále hodnotí jako nezvratný zásah do architektury zboření barokní klenby a krypty. Nejinak tomu je i u konstrukcí, které měli být lehce odstranitelné, aby prostor mohl být následně využit k jiným účelům. Dle tvrzení odborníků památce uškodilo i komerční využívání budovy, které se odrazilo především na vnějším vzhledu budovy a ovlivnilo tak panorama celého Starého města Prahy. Ale i díky nevhodnému využívání, které zapůsobilo na názor veřejnosti, jíž události odehrávající se v bývalé sakrální budově

¹⁴⁵ Jan Kněžínek – byl ředitelem magistrátního odboru památkové péče od roku 2002 do roku 2012. Často velmi kritizován za své kroky, jež podnikl při výkonu funkce.

silně pobouřily. Vznikaly tedy škody jak hmotné tak kulturní a dle posudku za to nese odpovědnost vlastník, který je podle zákona povinen se o majetek starat¹⁴⁶.

Pan Jerry Nowikovský majitel firmy Michal Praha objekt bývalého kostela sv. Michala odkoupil od státu jako nepotřebný majetek za částku 46 milionů korun, ačkoli dle znaleckého posudku před prodejem činila hodnota nemovitosti téměř 200 milionů korun. Vzhledem k okolnostem, že Národní knihovna potřebovala finanční obnos na rekonstrukci dalších budov, prodala tento historický skvost nejen do nesprávných rukou, nýbrž i silně pod cenou¹⁴⁷.

Rok od prodeje kostela soukromé společnosti Michal Praha situace stagnuje. Kostel je zatím prázdný a nevyužívaný a společnost zatím nezveřejnila své úmysly, co s prostorem podnikne a dále se k celé věci odmítá vyjadřovat¹⁴⁸.

V roce 2010 se opět začaly dít další události kolem bývalého kostela sv. Michala. Společnost Michal Praha se konečně vyjádřila, co zamýšlí s prázdnou budovou. Rozhodla se zde vybudovat luxusní nákupní centrum, vzhledem k lokalitě je to ekonomicky výhodný tah. Rekonstrukci schválil tým expertů, magistrát i památkáři – ovšem za určitých podmínek, jako například, že při odstraňování nynější konstrukce nebude využita těžká technika a tak dále. Bývalý kostel sv. Michala se tedy promění v nákupní galerii nesoucí jméno Michal Palace¹⁴⁹.

Společnost vlastníci budovu kostela se dostala do svízelné finanční situace, a tak se rozhodla zatím rekonstrukci a přestavbu na luxusní nákupní centrum pozastavit a prostory pronajmout. Momentálně zde Agentura Fantasy for Business provozuje hudební klub. Představitelé obou společností – jak vlastnické, tak té, co je v podnájmu, se shodli, že toto využití je dočasné a jde zejména o to, aby lidé na stavbu nezapomněli¹⁵⁰. Vzhledem

¹⁴⁶ BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

¹⁴⁷ BENEŠOVÁ, P.: Prodej kostela budí rozpaky. *Mladá Fronta Dnes*, 20.8.2005, s. C2

¹⁴⁸ KLAPALOVÁ, M.: Svatý Michal – smutný příběh. *Lidové noviny*, 24.5.2006, s. 8

¹⁴⁹ KOŘÍNKOVÁ, E.: Z kostela se stane chrám nakupování. *Pražský deník*, 21.10.2010, s. 3

¹⁵⁰ KOŘÍNKOVÁ, E.: U sv. Michala je zatím klub, přestavba stojí. *Pražský deník*, 26.6.2010, s. 1, 4

ke gigantickým rozměrům kauzy, jež se táhla už od sametové revoluce se jistě nikdo nemusí bát, že by se na kostel sv. Michala a jeho strhující příběh zapomnělo. Společnost Michal Praha jen potřebuje získat finanční obnos na plánovanou rekonstrukci, přičemž nejlepší a nejrychlejší způsob jak toho dosáhnout je prostor pronajmout.

V roce 2013 přišla média s neuvěřitelnou informací, že z kostela sv. Michala má být veřejný dům¹⁵¹. Toto tvrzení opět zvedlo vlnu nesouhlasu a vyvolalo ohromný skandál. Přední historikové, umělci, památkáři a další odborníci hodnotí osud kostela sv. Michala jako nejsmutnější přístup ke kulturnímu dědictví v naší české moderní historii.

Momentálně je objekt již dlouhodobě využíván jako hudební klub, jehož hudební program podezřele často zpestřují striptýzová vystoupení. Majitel nemovitosti, čili firma Michal Praha, doplnila svůj projekt přestavby kostela na luxusní nákupní centrum o ubytovací zařízení malého typu, kde je počítáno s šesti prostornými hotelovými pokoji, doplněnými krbem, vícemístnou sprchou a vanou. To vše za prosklenou stěnou. Kritici se domnívají, že návrh vybízí k pochybnosti už jen svým nestandardním zařízením pokojů¹⁵².

Pracovní skupina pro revitalizaci Staroměstského náměstí primátora hlavního města Prahy zpracovala dokument, v němž se ohledně plánované výstavby v kostele sv. Michala vyjadřuje následujícím způsobem.

„Zaručeně se nejedná například o ubytovnu zaměstnanců a těžko se může jednat o regulérní hotel. Pokoje jsou příliš těsně svázány s tavním společenským sálem, a to provozně i akusticky. Nutné hotelové zázemí odpovídající luxusu pokojů v objektu úplně chybí.“

(Švec, P. (2013, 29.4.). V bývalém kostele má vzniknout veřejný dům, obává se Praha. Mladá Fronta Dnes, s. B1 – B2)

¹⁵¹ ŠVEC, P.: V bývalém kostele má vzniknout veřejný dům, obává se Praha. *Mladá Fronta Dnes*, 29.4.2013, s. B1

¹⁵² ŠVEC, P.: V bývalém kostele má vzniknout veřejný dům, obává se Praha. *Mladá Fronta Dnes*, 29.4.2013, s. B1, B2

Stavební úřad však výše uvedené spekulace popírá. Tvrdí, že z projektové dokumentace nevyplývá, že by investor měl v úmyslu nabízet v areálu erotické služby. Do situace se zapojil i Magistrát hlavního města Prahy, který se z postoje vlastníka sousedního pozemku snažil do nově vzniklé kauzy zapojit, aby zjednal aspoň minimální nápravu v této věci. Magistrát v podobě pracovní skupiny primátora, která chystá revitalizaci Staroměstského náměstí jakožto zóny UNESCO, se rozhodl zapojit do stavebního řízení a tím celou akci na přestavbu kostela alespoň zpomalit, když už není v jeho kompetencích ji úplně zastavit¹⁵³.

O využití prostoru jakožto veřejného domu však svědčí i letáčky, které na ulicích turistům rozdávají lapkové. Tyto letáky propagují nejlepší striptýzový klub v srdci Prahy – noční kabaret pro pány. Pořadatele vábí kolemjdoucí cizince skrze letáčky dokonce na vážnou hudbu¹⁵⁴. Té byste se ale v prostorách bývalého kostela stoprocentně nedočkali.

Majitel připouští, že nájemce v prostorech bývalého kostela pořádá „disco“ večery, které doprovází různé typy tanečnic. To, že by tam ale měl vzniknout vykřičený dům zarytě a odhodlaně odmítá. Společnost Michal Praha si pohrává s myšlenkou, že by tam v nejbližších letech měla vzniknout již zmiňovaná luxusní nákupní galerie¹⁵⁵.

Také nájemce prostoru Jan Drašnar vše zarytě popírá a radikálně odmítá. Poté, co ho redaktorka lidových novin konfrontovala s jeho vlastní reklamou jak prostřednictvím letáčku, tak na internetových stránkách, začal postupně vysvětlovat různé významy možné interpretace svých slov. Jan Drašnar vysvětluje, že je zásadní rozdíl v tom, zda se někdo chodí na sex dívat, nebo ho v daném místě provozuje. Dle jeho slov se člověk v bývalém kostele sv. Michala můžete jen „dívat“ a tím tvrzení o vzniku veřejného domu popírá. Každopádně v návaznosti na výše zmíněnou konfrontaci nový podnájemník zareagoval a veškeré reklamy s možným erotickým významem okamžitě stáhl z oběhu. Ať již se jednalo o reklamu na internetových stránkách nebo na letáčku¹⁵⁶.

¹⁵³ ŠVEC, P.: V bývalém kostele má vzniknout veřejný dům, obává se Praha. *Mladá Fronta Dnes*, 29.4.2013, s. B2

¹⁵⁴ SODOMKOVÁ, M.: Peklo v chrámu. *Lidové noviny*, 10.5.2013, s. 20-25

¹⁵⁵ SODOMKOVÁ, M.: Peklo v chrámu. *Lidové noviny*, 10.5.2013, s. 20-25

¹⁵⁶ SODOMKOVÁ, M.: Peklo v chrámu. *Lidové noviny*, 10.5.2013, s. 20-25

Paradoxem celé situace bylo, že se všichni snažili památku zhodnotit a zároveň na ni vydělat. Bohužel, obojí nikdy nejde a tak se většina nájemců a majitelů rozhodla, že na případu kostela sv. Michala budou vydělávat, a to jakýmkoliv způsobem.

Při důkladné anonymní prohlídce kostela alias nočního klubu novinářka zjistila, že v prostoru je velké množství dam v průhledných košilkách, které jistě nebudou zákaznicemi¹⁵⁷.

Majitel po bouři nevole musel změnit projektovou dokumentaci, již předložil stavebnímu úřadu. Místo navrhovaných pokojíků v 5. patře zde prostor využil pro vybudování kancelářských buněk. Po této změně již nic nebrání schválení úprav. Odbor výstavby jen musí k novému projektu přidat podmínku, že administrativní prostory nebudou do budoucna využívány k jiným než kancelářským účelům¹⁵⁸. Veřejnosti i odborníkům se ulevilo, že z vybudování veřejného domu sešlo. Podle posledních zveřejněných informací bude kostel sv. Michala luxusním obchodním centrem s názvem Michal Palace.

Odborná veřejnost je po všech kauzách a podvodech výše uvedené firmy toho názoru, že objekt by měl vykoupit zpět stát, popřípadě církev. Mezi odborníky, kteří tuto myšlenku schvalují, patří například ředitel Národního muzea Michal Lukeš, historik architektury Zdeněk Lukeš, ředitel Sbírký starého umění Národní galerie Vít Vlnas nebo ředitel pražského pracoviště Národního památkového ústavu Ondřej Šefců.

¹⁵⁷ SODOMKOVÁ, M.: Peklo v chrámu. *Lidové noviny*, 10.5.2013, s. 20-25

¹⁵⁸ ŠULA, M.: Sv. Michal se promění v nákupní galerii, nevěstinec tu nebude. *Mladá Fronta Dnes*. 21.9.2013, s. B2

5. Kostel sv. Anny

Kostel sv. Anny patří i mezi místními obyvateli mezi téměř neznámý prostor. Velký vliv na to samozřejmě má hlavně dvoustleté využívání objektu pro světské účely. Přesto kostel s klášterem spadá mezi nejpozoruhodnější památky středověku v Praze. Kostel je bohatý na gotické nástěnné malby a má jedinečný gotický krov, který u nás nemá konkurenci. Plánovaná rekonstrukce budila bouřlivé emoce, jak odborné tak i laické veřejnosti. Celý zásah musí být proveden s nesmírnou citlivostí a pečlivostí a s ohledem na odkaz historického bohatství celého areálu. Celý spor ohledně přestavby tohoto kostela stojí na dvou hodnotách, a sice na hodnotě zachování kulturně historické památky, která nesmí být naprosto ničím ohrožena a na hodnotě originálního architektonicko-estetického řešení prostoru.

Poté co byl kostel sv. Anny zrekonstruován Nadací Dagmary a Václava Havlových dostal i nové jméno. Dnes se tedy nazývá Pražská křižovatka. Je to místo, které má zachovat duchovní hodnotu celého areálu. Momentálně tedy slouží výhradně k intelektuálně založeným přednáškám a diskuzím, které jsou čas od času obohaceny i kulturním zážitkem v podobě divadelního představení.

Údaje a fakta tohoto tématu jsem opět našla v různých odborných periodikách a novinových článcích. Velký přispěním pro mě byl Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, a také již několikrát zmíněný Věstník Klubu Za starou Prahu. Nemalý přínos mi poskytl i časopis Růže dominikánská, z jehož informací jsem čerpala i v historické části kapitoly.

Zdrojem historických dat pro mě byly informace z následujících publikací Pavel Vlček Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov, dále pak František Palacký Stručné dějiny Prahy a Václav Vladivoj Tomek Dějepis města Prahy.

5.1 Historie

Celý příběh tohoto sakrálního objektu začíná v 1. polovině 12. století¹⁵⁹, kdy tu stávala kvádríková opuková rotunda zasvěcená sv. Vavřinci, nejspíše soukromý kostel raně feudálního dvorce¹⁶⁰. O několik let později, téměř století se zde kolem roku 1232¹⁶¹ usídlil řád templářů¹⁶². Tento řád ještě ve 30. letech 13. století začal s přestavbou komplexu a to konkrétně svržením původní apsidy. Místo této apsidy byla k rotundě přistavěna z východní strany malá loď zakončená půlkruhovitou apsidou.¹⁶³ Tyto základy byly nalezeny při archeologickém výzkumu v 50. letech 20. století pod podlahou dnešního kostela¹⁶⁴. Poté co byl řád templářů roku 1312 zrušen, koupili celý areál, tedy dvůr i kostel, johanité, kteří ho obratem ruky zase prodali dominikánkám od sv. Anny na Újezdě¹⁶⁵.

Tuto transakci schválil Jan Lucemburský, protože to chápal jako obnovení královské fundace. Na základě tohoto rozhodnutí byl klášterní komplex štědře obdarován různými šlechtickými rody. Na upomínku těchto darů nesou dva klenební svorníky z kostela rodové erby svých donátorů a sice tři leknínové listy a českého lva. Nebyl to ze strany zámožných

¹⁵⁹ Václav Hájek z Libočan datuje vznik kostela do roku 972, kdy jej údajně nechal založit sv. Václav. Václav Havel jakožto patron společnosti VIZE 97 této informaci přikládá velikou váhu, ačkoliv je velice nepravděpodobné, že by tomu tak mohlo být.

¹⁶⁰ TOMEK, V. V.: *Dějepis města Prahy*,

¹⁶¹ listina Václav II. „Viros religiosos Ekkonem magisrum et fratres domus S. Laurentii ordinis militice Templi Jerusalemiani in Prag“

¹⁶² Řád templářů – celým jménem Chudí rytíři Krista a Šalamounova chrámu. Jejich úkolem bylo chránit poutníky přijíždějící do Jeruzaléma. Později se účastnili bitev, v nichž chránili především římsko-katolické náboženství.

¹⁶³ PALACKÝ, F.: *Stručné dějiny Prahy*. Překlad Amedeo Molnár. V Praze: Levné knihy KMa, 2001. 92 s. ISBN 80-7309-037-6., s. 53

¹⁶⁴ REMEŠOVÁ, V.: *Prahou Svatováclavskou*. *Katolické noviny*, 1989/15., s. 6.

¹⁶⁵ KRATOCHVÍL, V.: *Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze*. *Růže dominikánská*, 1891/1., s. 10

pánů pouze šlechtitný čin, nýbrž se tímto krokem šlechtici oficiálně vymezili a ukázali podporu králi¹⁶⁶.

Od roku 1365 se kostel nazývá chór sv. Anny, do té doby bychom v pramenech našly jen označení kostel sv. Vavřince¹⁶⁷. Ve 14. století došlo k úpravám kostela, byla dostavěna západní loď s emporou¹⁶⁸ a krovem, stěny chóru byly pokryty nástěnnými malbami¹⁶⁹. Po tomto dokončení se klášterní kostel stal jedním z nejzajímavějších pražských staveb. Na první pohled se kostel zdál vysoký a úzký s množstvím opěrných pilířů a širokých oken s vysokou strmou střechou, kterou ještě převyšovala osmiboká věžička. V interiéru bychom našli valenou klenbu s lomenými výsečemi nad vysokými okny. Celá loď byla vyhrazena a plně přizpůsobena pro emporu řádových sester¹⁷⁰.

Husitské války kostel i s klášteřem přestál bez větší úhony. V pramenech nalezneme jen dvě značně se od sebe lišící pověsti, které podávají vysvětlení tehdejších událostí¹⁷¹.

První pověst vypráví o tetě Jana Žižky z Trocnova. Svého synovce v jeho dětství vychovávala, později pak odešla do kláštera, aby tam našla klid a pochopení u Boha. Když husitské vojsko přišlo před bránu kláštera a domáhalo se vstupu, Žižkova teta si skrz okénko ve fortuně¹⁷² vydobyla rozhovor s vojevůdcem. Následně otevřela fortunu a padla před vojevůdcem na kolena. Synovec byl dojat tak milým shledáním a slíbil, že klášter i

¹⁶⁶ KRATOCHVÍL, V.: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. *Růže dominikánská*, 1891/2., s. 56

¹⁶⁷ KRATOCHVÍL, V.: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. *Růže dominikánská*, 1891/2., s. 60

¹⁶⁸ Empora – je nadzemní a přístupná galerie, otevřená do hlavního prostoru lodi kostela či jiného prostoru. Slouží jako částečně oddělené a vyvýšené shromaždiště přístupné po schodišti z hlavního prostoru.

¹⁶⁹ Reg. Boh. III., s. 626

¹⁷⁰ VLČEK, P., ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996., 639 s. ISBN 80-200-0563-3, s. 33

¹⁷¹ KRATOCHVÍL, V.: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. *Růže dominikánská*, 1891/2., s. 56

¹⁷² Fortuna – je vstup do kláštera ale i menší branka v hradbách například k vodě nebo mlýnům.

s kostelem ušetří. Traduje se, že prý k celému komplexu nechal postavit stráž, která za bezpečí jeho tety ručila životem¹⁷³.

Druhá pověst líčí události zase úplně jinak. Ve stavu ohrožení řádové sestry nevytrvaly ve své víře a přidaly se na stranu podobojí, aby zachránili klášter, kostel a v neposlední řadě i vlastní život¹⁷⁴. Věrohodnost těchto pověstí není příliš pravděpodobná a tak se o pravém důvodu, proč klášter ani kostel nebyl vydrancován, spekuluje dodnes.

V 16. století tu poslední roky života strávil významný kronikář a kněz Václav Hájek z Libočan¹⁷⁵. Byl pohřben v kostele, ale jeho hrob po dlouhodobém chátrání a devastaci celého objektu už nelze nalézt¹⁷⁶. Během stavovského povstání zde vyšehradský děkan ukryl veškeré cennosti a archiv vyšehradské kapituly¹⁷⁷. Po třicetileté válce začal klášterní komplex nepředstavitelně vzkvétat. Bylo to důsledkem jednak velkorysých šlechtických a měšťanských darů ale také díky tomu, že do tohoto sakrálního objektu vstupovalo velké množství šlechtických čili i zámožných dcer mezi nimi například hraběnka Trauttmansdorfová nebo hraběnka Vratislavová z Mitrovic¹⁷⁸.

Tyto finanční příspěvky byly využity především na architektonické úpravy kostela a kláštera v barokním duchu. Nově vytvořené úpravy však nijak zásadně nepřekryly jeho gotickou podstatu. Jednalo se převážně o nově vybudovaný chór jeptišek a dokončení

¹⁷³ JEŽKOVÁ, A.: 77 pražských legend. Vyd. 1. Praha: Práh, 2006., 159 s. ISBN 80-7252-138-1.

¹⁷⁴ JEŽKOVÁ, A.: 77 pražských legend. Vyd. 1. Praha: Práh, 2006., 159 s. ISBN 80-7252-138-1.

¹⁷⁵ Václav Hájek z Libočan – byl kronikář a spisovatel. Nejprve patřil k utrakvistům a poté se stal katolickým knězem.

¹⁷⁶ KRATOCHVÍL, V.: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. *Růže dominikánská*, 1891/2., s. 58

¹⁷⁷ RIGEL, I.: Právě rekonstruovaný kostel sv. Anny stojí na místě bývalé románské rotundy. *Mladá Fronta Dnes*, 27.1.1999, s. 10

¹⁷⁸ KRATOCHVÍL, V.: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. *Růže dominikánská*, 1891/1., s. 12

štukové výzdoby, pod konsolami¹⁷⁹ byly vytvořeny pilastry¹⁸⁰ s volutovými hlavicemi¹⁸¹. Řádové sestry zvané dominikánky se vryly do podvědomí Pražanů především díky pěstování chrámové hudby. V letech 1732 až 1736 v tomto kostele dokonce na varhany hrával mladý později slavný hudební skladatel Christoph Willibald Gluck¹⁸².

Osudným rokem pro celý klášterní komplex se stal rok 1782, kdy císař Josef II. svou reformou zrušil jak kostel, tak i klášter. Celý komplex koupil roku 1795 za směšně nízkou cenu knihtiskař Jan Ferdinand Schönfeld, který vydával Císařské a královské Poštovské noviny, jež redigoval Václav Matěj Kramerius¹⁸³.

Kvůli potřebám tiskařského provozu byl kostel přepatrován a později zde byla dokonce stržena gotická klenba a osmiboká věžička. Kostel následně sloužil jako skladiště a postupně chátral¹⁸⁴. Roku 1834 byl prostor nyní již bývalého kostela a kláštera prodán bratrům Haasům, kteří silně zasáhli do papírenského průmyslu a z komplexu vybudovali největší tiskárnu v rámci Rakousko-Uherské monarchie. Ta také díky svému renomé

¹⁷⁹ Konsola – je architektonicky nosný článek, vystupující ze stěny a nesoucí klenební žebro, sochu, římsu nebo balkón. V gotice rozeznáváme konsoly podle tvaru. Nese-li římsu nad vchodem, nazývá se ankona.

¹⁸⁰ Pilastr – je svislý architektonický článek, vystupující mírně z líce stěny. Je opatřený hlavicí a patkou.

¹⁸¹ Hlavice – je horní zakončovací část sloupu, pilíře a nebo pilastru.

¹⁸² Christoph Willibald Gluck – byl německý hudební a operní skladatel v období klasicismu. Snažil se operu vrátit divadlu. Ve svých dílech se soustředil na city, tužby a osudy lidí. Učinil text i hudbu rovnocennými složkami operního představení.

¹⁸³ KRATOCHVÍL, V.: Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. *Růže dominikánská*, 1891/2., s. 58

¹⁸⁴ VLČEK, P., ed. a kol.: *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996. 639 s. ISBN 80-200-0563-3.

fungovala ještě po druhé světové válce¹⁸⁵. Až v 70. letech byl areál rekonstruován a restaurován a poté využíván jako provozní zázemí Národního divadla¹⁸⁶.

Kostel si zachoval i přes veškeré nesnáze svůj vnější vzhled dodnes. Bohužel diametrálně odlišný vývoj měl interiér, kde docházelo k mnohým demolicím a průmyslovým přístavbám a přestavbám. Velkým zásahem do vizuální podoby bylo instalování průmyslových doplňků jako například výtah¹⁸⁷, který měl své zázemí v gotické kryptě.

¹⁸⁵ VLČEK, P., ed. a kol.: *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996., 639 s. ISBN 80-200-0563-3.

¹⁸⁶ BIEGEL, R.: *Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě*. Věštník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

¹⁸⁷ BIEGEL, R.: *Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě*. Věštník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

5.2. Výzdoba

Významným prvkem výzdoby kostela sv. Anny jsou nástěnné malby na severní straně a na straně presbytáře. Na severní straně je vyobrazena kompozice Klanění tří králů s průvodem jezdců na koních. Tento fragment s motivem klanění králů patří mezi tzv. panovnická témata¹⁸⁸. To, že se na stěnách objevuje, jasně poukazuje na významnost tohoto prostoru.

První král oděný do rudého pláště, který klečí byl výrazně poškozen barokní lisenou. Zachoval se jen obrys. Postava druhého, stojícího krále oděného v zeleném rouchu je relativně dochována. Tento král přináší dar v podobě ciboria¹⁸⁹. Obraz třetího krále je nejlépe zachován, v pravé ruce drží misku. Můžeme rozeznat jeho zelené roucho, tvář i korunu na hlavě. Za králem se rýsuje dobře rozeznatelná hlava koně s postrojem a další kůň světlé barvy¹⁹⁰.

Po pravé straně od kompozice Klanění se nachází velkolepé ztvárnění sedmi svátostí s ukřižovaným Ježíšem Kristem. Z Kristových ran stříká krev do poháru, jenž je umístěn u kříže na oltáři, před nímž farář slouží mši. Svátosti jsou zobrazené pod výjevem ukřižování a jsou poměrně dobře čitelné. Díky latinským nápisům je možné jednotlivé svátosti dobře identifikovat – svátost Manželství, svátost Křtu, svátost Břimování, svátost Kněžství¹⁹¹, svátost Pokání, svátost Posledního pomazání¹⁹².

¹⁸⁸ VÍTOVSKÝ, J.: Nástěnné malby v bývalém klášterním kostele sv. Anny na Starém městě v Praze. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, 1976/1, s. 513

¹⁸⁹ Ciborium – je to liturgická nádoba k uchovávání proměněných hostií neboli Eucharistie.

¹⁹⁰ VÍTOVSKÝ, J.: Nástěnné malby v bývalém klášterním kostele sv. Anny na Starém městě v Praze. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, 1976/1, s. 513

¹⁹¹ svátost kněžství – znamená vysvěcení na faráře.

¹⁹² VÍTOVSKÝ, J.: Nástěnné malby v bývalém klášterním kostele sv. Anny na Starém městě v Praze. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, 1976/1, s. 513

Naopak na pravé straně před proutěnými jeslemi seděla Panna Marie s Ježíškem na klíně, za ní je postava svatého Josefa, který se opírá o hůl¹⁹³.

Nástěnné malby byly nejspíše inspirovány výzdobou ve Svatovítské katedrále a na Karlštejně¹⁹⁴. Odborníci na dějiny gotického umění potvrdili, že malby pochází od Mistra třeboňského oltáře¹⁹⁵. Toto zjištění se v roce 2000 stalo velkým překvapením, jelikož dosud se věřilo, že od tohoto autora se dochoval jen třeboňský oltář, jedno z největších děl českého středověku. Důležitou informací také je, že původní velikost maleb dosahovala až osmdesáti metrů čtverečních¹⁹⁶.

Originálním prvkem do té doby nikde se nevyskytujícím je motiv jezdců na koních. Spekulativní kompozice sedmi svátostí patří vůbec k nejstarším ve střední Evropě¹⁹⁷. Na severní straně se zachovaly úryvky monumentálnějších maleb, z nichž nejlépe viditelné jsou hlavy mužů, stojící nejspíše ženská postava držící kalich a postavy poletujících andělů. Na jižní straně je sice nedochovaná malba, ale mnozí odborníci se domnívají, že tam bylo vyobrazeno Oplakávání Ježíše Krista. Usuzují dle obrysu monumentální postavy se svatozáří¹⁹⁸.

Z barokní výzdoby se dochovala snad jen postava světice s kalichem v ruce a veduta okolí kostela¹⁹⁹.

¹⁹³ VÍTOVSKÝ, J.: Nástěnné malby v bývalém klášterním kostele sv. Anny na Starém městě v Praze. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, 1976/1, s. 513

¹⁹⁴ KOTTOVÁ, A.: Objev, který může změnit dějiny umění. Mladá Fronta Dnes, 26.1.2006, s. A3

¹⁹⁵ KOTTOVÁ, A.: Sv. Anna skrývala dílo gotického mistra. Mladá Fronta Dnes, 26.1.2006, s.C2

¹⁹⁶ GURYČA, R.: Umělci obnovují zchátralý kostel. Mladá Fronta Dnes, 11.4.2001, s. 4

¹⁹⁷ VLČEK, Pavel, ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996. 639 s. ISBN 80-200-0563-3.

¹⁹⁸ VÍTOVSKÝ, J.: Nástěnné malby v bývalém klášterním kostele sv. Anny na Starém městě v Praze. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, 1976/1, s. 513

¹⁹⁹ VLČEK, Pavel, ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996. 639 s. ISBN 80-200-0563-3.

5.3 Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém městě

První rekonstrukce kostela se konala v 70. letech 20. století²⁰⁰. Při této celkem jedinečné rekonstrukci byla dosti nešetrně ošetřena dřevěná střešní konstrukce celého kostela. Mechanickým čištěním a následným zakonzervováním byly trámy zbavené autentických detailů, které by dnes jistě přinesly cenné a užitečné informace z minulosti a pomohly nalézt odpovědi na různé umělecké, praktické a historické otázky²⁰¹.

Na trámech nalezneme malé dírký, což jsou pozůstatky od injekcí aplikovaných látek proti škůdcům, houbám a požáru²⁰². Dalším problémem byl vnější plášť krovu, který tvoří bonnský šindel za souvislého podélného zavětrávání krovu. Krov byl obalen nějakou neprodyšnou látkou, jež komplikovala a téměř zamezila jeho odvětrávání a tím pádem se nevratně poškodil. Tou nejprimárnější chybou však bylo odstranění vazných trámů²⁰³ a jejich necitlivé nahrazení lepenými²⁰⁴. Tato na první pohled banální chyba se stala pro nynější rekonstrukci téměř osudovou. Jelikož veškeré přestavby a opravy ze 70. a 80. let nemají žádnou dosud nalezenou dokumentaci, jak objekt vypadal před zásahem, není dnes jasné jakou podobu a počet vlastně vazné trámy měly. Použitelným materiálem je tedy jen zaměření stavu před zásahem a ten ukazuje, že vazné trámy jsou v každé druhé vazbě. Stržená gotická klenba byla nahrazena trubkovou konstrukcí, která jakoby kopírovala

²⁰⁰ RIGEL, I.: Právě rekonstruovaný kostel sv. Anny stojí na místě bývalé románské rotundy. Mladá Fronta Dnes, 27.1.1999, s. 10

²⁰¹ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

²⁰² SOLAŘ, M.: Glosy k záměru obnovy kostela sv. Anny. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2., s. 79

²⁰³ Vazné trámy – je označení hlavního nosníku krovu čili nosné konstrukce střechy.

²⁰⁴ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

oblouky původních žeber klenby. Navíc místo předepsané přírodní břidlice byla střecha pokryta architektonicky závadným a zcela nevhodným asfaltovým šindelem²⁰⁵.

Se začátkem nového tisíciletí přišli i manželé Havlovi s myšlenkou nového využití kostela sv. Anny. Dlouho prázdný a chátrající objekt se měl zrekonstruovat pod vedením Nadace Dagmar a Václava Havlových Vize 97²⁰⁶, která projekt financovala a to částkou ve výši 200 milionů Kč²⁰⁷. Manželé Havlovi na místě bývalého kostela chtěli vybudovat multikulturní centrum, které by sloužilo k různým duchovním a kulturním účelům. Měly se tam konat pravidelné přednášky, diskuze, divadelní představení, koncerty a výstavy. Obnovený kostel měl sloužit nejen jako znovu vytvořená kulturní památka, ale také měl sloužit lidem.²⁰⁸

Projekt spíše konzervace než rekonstrukce měla vytvořit architektka Eva Jiříčná²⁰⁹ a její pražský ateliér AI-DESIGN²¹⁰. Její koncepce obnovy vyvolala mnohé diskuse především v okruhu odborné veřejnosti²¹¹, navrhovala prostor lodi kostela opticky propojit s gotickým krovem a vyřezání jeho vazných trámů. Tyto trámy jsou novodobou nápodobou trámů historických, které byly nešetrně odstraněny během 70. let 20. století. Tento koncept měl umožnit dostupnost unikátního dochovaného trámu všem návštěvníkům a též vyřešit problém odstraněné klenby, jež kostel původně uzavírala²¹². Tento projekt je i na svou

²⁰⁵ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

²⁰⁶ Vize 97 – je nadací manželů Havlových. Působí v oblasti sociální, zdravotnické, vzdělávací a kulturní, zaobírá se problematikou dodržování lidských práv a reaguje na potřeby společnosti.

²⁰⁷ HENCLOVÁ, M.: Havlovi zachrání fresky. Večerka. 1991/71., s. 3.

²⁰⁸ HENCLOVÁ, M.: Havlovi zachrání fresky. Večerka. 1991/71., s. 3.

²⁰⁹ Eva Jiříčná – profesorka, inženýrka a architektka, která žije ve Velké Británii.

²¹⁰ CHYTILOVÁ, J.: Znovuobjevení svaté Anny. Xanhyba. 1999/12., s. 72-77

²¹¹ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

²¹² CHYTILOVÁ, J.: Znovuobjevení svaté Anny. Xanhyba. 1999/12., s. 72-77

otevřenou a moderní dobu dost nadčasový a esteticky velmi originální. Sama architektka popisuje svůj projekt následujícím vyjádřením²¹³.

„Záměrem současné rekonstrukce kostela sv. Anny je konzervace vnějšího i vnitřního pláště budovy s vložením několika interiérových prvků. Vzniklý universální prostor by měl sloužit pro koncerty, konference, výstavy, divadelní představení... Provozovatelem těchto aktivit, stejně jako objektu, bude Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97.

Do interiéru kostela bude na úrovni přízemí vložena platforma, neboli zvýšená podlaha nad úrovní současné podlahy asi o 300mm, která se nebude dotýkat stěn. Pod vloženou podlahou budou vedena všechna potřebná technická vedení. Osvětlení bude též součástí vložené podlahy a bude řešeno jako nepřímé, po obvodu platformy. V kostele budou umístěna vyhřívaná sedadla v řadách asi pro 300 osob. V závěru kostela při východní stěně bude zvýšené podium. Sociální zázemí pro návštěvníky, šatny pro účinkující a sklady jsou navrženy v přízemí přístavku, v prostoru po obou stranách vstupu ze druhého dvora. Přízemí věže bude vyčištěno od existujících záchodů a bude zde obnoven vstup do kostela. Empora bude přístupná návštěvníkům po točitém schodišti. Z úrovně empory bude ve věži umístěno další točité schodiště na obslužní lávku v patě krovu tak, aby se nedotýkalo a nepoškodilo existující část původního gotického schodiště zachovaného v horní části věže. Na empore bude položena nová dřevěná podlaha a na konci bude vybudováno nové skleněné zábradlí.

V prostoru krovu budou odstraněny lepené vazné trámy, které byly do krovu necitelně vloženy při rekonstrukci začátkem 90. let 20. století a budou nahrazeny ocelovými táhly každých 3300 mm. Kolem obvodu krovu bude vytvořena obslužní lávka šířky 1000 mm tvořená kovovým roštem, sloužící k umístění světel osvětlujících interiér kostela i krov a k jejich obsluze.

Do prostoru kostela bude vložena závěsná ocelová konstrukce naznačující původní gotickou klenbu. Bude tvořena z nerezových trubek o průměru 51 mm, zavěšených na ocelových táhlech z obvodového profilu obslužní lávky. Jednotlivá nerezová žebra budou

²¹³ JIŘIČNÁ, E., VÁGNER, P., ADÁMEK, J.: Kostel sv. Anny. Architekt 1, s. 55.

navzájem horizontálně spojena páskovou ocelovou spojkou ve tvaru trojúhelníka s vnitřními výztuhami.

V přízemí bude podél stěn umístěno šest soch od Karla Nepraše a nad jevištěm budou umístěny obrazy od Bedřicha Dlouhého, ukotvené k obslužní lávce a jevišti.“

(Jiříčná, E. a Vágner, P. a Adámek, J.(2001, leden). Kostel svaté Anny. Architekt1, s. 55)

Proti tomuto návrhu vystoupili mnozí odborníci především z organizace Klub Za starou Prahu. Jejich argumentací bylo, že krov je zvyklý na určité venkovní a povětrnostní podmínky, které se tedy nemůžou jen tak měnit, jelikož by to znamenalo naprosté zničení toho v naší zemi jedinečného krovu. Další nespokojenost vyvolala myšlenka, že se spojí loď kostela a jeho krov. Dva různé prostory se nemohou z ničeho nic jen tak propojit, odporuje to historické skutečnosti. Další a jistě ne zcela poslední argument se týkal vazných trámů. Vazné trámy, i když pouze nepřilíš povedené kopie těch původních, jsou stále součástí gotické konstrukce a tudíž je nelze odstranit²¹⁴.

Stržení kleneb v 19. století silně inspirovalo architektku Evu Jiříčnou k vytvoření jakéhosi architektonického experimentu a čili k optickému propojení lodi a krovu. Přičemž by mohla aplikovat i svou nebo spíše investorovu vizi o zpřístupnění historicky cenného krovu široké veřejnosti²¹⁵. Oponenti tento návrh sice obdivují, přesto jim přijde příliš riskantní zkoušet tuto novou a alternativní metodu na tak cennou pamětihodnost jako je právě tento gotický krov ze 14. století²¹⁶. Dochování trámu až do dnešních dnů hodnotí jako zázrak i odborníci jako Ing. Jiří Bláha a doc. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc., kteří na

²¹⁴ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

²¹⁵ CHYTILOVÁ, J.: Znovuobjevení svaté Anny. Xanhyra. 1999/12., s. 72-77

²¹⁶ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

toto téma vypracovali odbornou studií, jejíž připomínky, poznatky a závěry by měli sloužit, jako podklad pro nový návrh přestavby kostela sv. Anny²¹⁷.

Co se týká vazných trámů a jejich navrhovaného odstranění, tak to nemá pro představitele opozice, vůči architektce Evě Jiříčné, žádné opodstatnění. Vazné trámy jsou součástí tzv. tesařské soustavy hambalkového typu, u nichž vždy musely být spodní trámy, aspoň na území našeho českého státu. Funkcí těchto trámů mělo být přenesení váhy na zdivo. Likvidace těchto trámů by znamenala technickou i statickou chybu a hlavně by opticky změnila celou konstrukci kostela. Návrh postranních obslužných lávek je naprosto novým a cizím vloženým prvkem, který se naprosto nehodí do této tesařské a historické konstrukce²¹⁸.

Dalším často zmiňovaným prvkem v celém projektu byla například střecha, jejíž střešní krytina se musela bezpodmínečně změnit z asfaltu na nejlépe původní přírodní břidlici²¹⁹. Nedořešenou otázkou zůstávalo vnější pokrytí kostela. Architektka Eva Jiříčná předpokládala, že budova bude bez fasády a zdobit ji budou jen odhalené kamenné kvádry²²⁰, což by ale působilo dost neautenticky vzhledem ke snaze zachovat historickou hodnotu v co nereálnější formě.

Představitelé Klubu Za starou Prahu se nestaví k rekonstrukci odmítavě, dokonce oceňují a plně podporují myšlenku využívat kostel k duchovním, ekumenickým a kulturním účelům. Jen mají obavy z plánované rekonstrukce objektu. Tímto způsobem tedy apelují nejen na investora ale i na orgány státní památkové péče, aby zvážili projekt rekonstrukce. Díky zachovanému gotickému krovu jde o velmi citlivý památkářský

²¹⁷ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

²¹⁸ SOLAŘ, M.: Glosy k záměru obnovy kostela sv. Anny. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2., s. 79

²¹⁹ SOLAŘ, M.: Glosy k záměru obnovy kostela sv. Anny. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2., s. 79

²²⁰ SOLAŘ, M.: Glosy k záměru obnovy kostela sv. Anny. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2., s. 79

problém, který by v případě špatného rozhodnutí mohl vést ke ztrátě či minimálně ohrožení historické hodnoty daného artefaktu a tím následně poškodit celou společnost²²¹.

Nicméně projekt na přestavbu kostela sv. Anny na Starém Městě architektky Evy Jiříčné byl Státním ústavem památkové péče v Praze zamítnut²²². Ačkoli se projekt mnohým představitelům líbí, musí být zásadový, uchování památky jako takové má přednost před estetickými nároky doby. Posláním památkové péče je maximálně oddálit zánik pamětihodnosti a proto může schválit jen ty projekty, které zajišťují danému objektu určitou a dlouhodobou stabilitu. Celkovou vizi projektu Státní památkový úřad v Praze schválil jako přípustnou, k tomu však připojil 36 závazných podmínek, které bylo nutno splnit pro schválení daného projektu²²³. Mezi podmínky vyvolávající mezi odbornou ale též i laickou veřejností nejvíce emocí můžeme zařadit následující:

Památkáři považují za nutné obnovit původní prostorovou koncepci kostela. Tím je myšleno oddělit prostor lodi a prostor krovu.

„Prostor krovu zůstane fyzicky oddělen od prostoru kostela, tj. bude provedena podlaha, jak tomu bylo do poslední úpravy. Krovová konstrukce nebude pohledově uplatněna v interiérovém řešení loď kostela.“

(Veselý, J. (XXXI.(II.) číslo 3/2001). Kostel sv. Anny: diskuze s architektkou Evou Jiříčnou v Klubu Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu, s. 13)

Dalším požadavkem památkářů je zachování všech vazných krovů, ovšem s tím, že dosavadní se vymění za nové z masivního dřeva, tak aby odpovídali původní historické skutečnosti. Na základě svědectví ing. Zdenky Adamiecové bylo rozhodnutí změněno a

²²¹ BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/1-2, s. 13.

²²² HOŠTOVÁ, V.: O svatě Anně rozhodne Dostál. Večerník Praha, 27.10.2000, s. 4

²²³ VESELÝ, J.: Kostel sv. Anny: diskuze s architektkou Evou Jiříčnou v Klubu Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2001/3, s. 13

nařízeno zachování dosavadních krovů, které je možno povrchově upravit. K této změně došlo především z obavy, že by při práci mohlo dojít k nevratnému poškození jedinečného gotického krovu²²⁴.

Jako bezpodmínečně nutné hodnotí Statní ústav památkové péče v Praze upuštění od tepelné izolace střechy. Přičemž musí být zajištěno přirozené větrání krovu²²⁵.

Architektka Eva Jiříčná na rozhodnutí Státního ústavu památkové péče v Praze reagovala v diskusi s členy Klubu Za starou Prahu.

„Dokonalé technické řešení je věcí výpočtu, a že moderní technologie jistě umožní zachovat stejnou dlouhodobou stabilitu objektu i při odstranění vazných trámů. Dále dodala, že pokládá současný stav bez klenby rovněž za historický. Je pravdou, že krov nebyl stavěn pro pohled, ale my ho dnes hodnotíme jako dokonalou tesařskou konstrukci a proto jí přijde škoda, že ho běžný návštěvník kostela nemůže dostatečně vnímat. Vysvětlila, že navrhovaná lávka v úrovni vazných trámů by byla určena pouze pro technické zabezpečení, neboť by z bezpečnostních důvodů nebylo možné vodit do krovu návštěvníky. Problematické je v tomto směru zejména umístění schodiště v bývalé věži kostela. Oddělení krovu od lodi by podle architektky Jiříčné udělalo z kostela sv. Anny běžný, nevýrazný prostor. Dále upozornila na průhled z lodi do otevřeného krovu v místě bývalého skladištního výtahu, který i nyní dává jasnou představu propojení obou prostorů, jak je chtěl projekt prezentovat. Prohlásila, že je přesvědčena, že statické řešení problému je věcí otevřené diskuse a následných exaktních výpočtů. Otevření lodi do krovu je pak pro ni důležité nejen pro svůj výrazný estetický účinek, ale i proto, že umožňuje lepší provětrávání

²²⁴ VESELÝ, J.: Kostel sv. Anny: diskuze s architektkou Evou Jiříčnou v Klubu Za starou Prahu. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2001/3, s. 13

²²⁵ VESELÝ, J.: Kostel sv. Anny: diskuze s architektkou Evou Jiříčnou v Klubu Za starou Prahu. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2001/3, s. 13

objektu. Co se týče obnovení klenby, je architektka Jiříčná toho názoru, že když klenba jednou spadla, je její znovuvytváření esteticky cizím elementem. “

(Veselý, J. (XXXI.(II.) číslo 3/2001). Kostel sv. Anny: diskuze s architektkou Evou Jiříčnou v Klubu Za starou Prahu. Věštník Klubu Za starou Prahu, s. 13)

Investor tohoto projektu zastupovaný společností AI- DESIGN, s.r.o. se proti rozhodnutí Státního ústavu památkové péče v Praze odvolal²²⁶ a k tomu připojil pozměněný projekt, ve kterém upustil od vyřezání všech vazných krovů a přistoupil na podmínku Státního ústavu památkové péče, tzn. jen ob jeden. K tomu v novém projektu architekti upravili ještě pár věcí dle pokynů památkářů²²⁷. A tím osud přestavby kostela sv. Anny svěřil do rukou ministra kultury Pavla Dostála, který má pravomoc doporučení památkářů nerespektovat²²⁸.

Obor památkové péče ministerstva kultury po cca půl roce a pečlivé analýze daného případu změnil vyjádření Státního ústavu památkové péče v Praze²²⁹ tak, že umožnil propojení prostoru lodi a krovu, přičemž odstranění vazných trámů povolil ob jednu vazbu, což de facto odpovídá stavu objektu před první ne příliš povedenou rekonstrukcí v 70. a 80. letech. Nadále obor památkové péče ministerstva kultury dovolil zateplení krovu pod podmínkou, že mezera mezi dosavadním pobitím krovu a novou střešou bude 35mm. Dohromady tedy zrušil 15 z 36 podmínek, které původně stanovil Státní ústav památkové péče v Praze. V odůvodnění rozhodnutí oboru památkové péče ministerstva kultury je stav popsán následujícím způsobem²³⁰:

²²⁶ HOŠTOVÁ, V.: O svatě Anně rozhodne Dostál. Večerník Praha, 27.10.2000 ,s. 4

²²⁷ VESELÝ, J.: Kostel sv. Anny: diskuze s architektkou Evou Jiříčnou v Klubu Za starou Prahu. Věštník Klubu Za starou Prahu,2001/3, s. 13

²²⁸ HOŠTOVÁ, V.: O svatě Anně rozhodne Dostál. Večerník Praha, 27.10.2000 ,s. 4

²²⁹ MIKOLÁŠOVÁ, E.: Z kostela bude kulturní centrum. Mladá Fronta Dnes, 1.10.2003,s. CS

²³⁰ BIEGEL, R.: Konečné rozhodnutí ministerstva kultury ve věci obnovy kostela sv. Anny na Starém Městě. Věštník Klubu Za starou Prahu, 2002/1, s. 15

„Kompromisní řešení, které vrací konstrukční podobu krovu před jeho poslední spornou rekonstrukcí a které ani nepožaduje vyřezání všech vazných trámů, tedy konstrukční řešení ve vztahu k danému krovu naprosto ahistorické, ani ponechání všech vazných trámů, které opět není bezprostředně ve vztahu přímo ke krovu kostela sv. Anny doloženo, tak nemůže být v jakémkoli rozporu se zájmy státní památkové péče. Je a musí být zájmem státní památkové péče, jsou-li pro to podklady a technické možnosti, se vrátit k jedinému historicky doloženému stavu, kdy se možné starší podoby krovu pohybují již pouze na úrovni hypotéz a domněnek, byť i významné části odborné památkové veřejnosti.“

(Rozhodnutí Ministerstva kultury české republiky č.j. 10811/2001-OPP/P ze dne 17. 10. 2001)

Na vyjádření oboru památkové péče ministerstva kultury se rozhodl reagovat ředitel Státního ústavu památkové péče v Praze PhDr. Ladislav Špaček tím, že se nadále již neúčastnil dalších jednání o obnově kostela sv. Anny. Svůj postoj odůvodnil nesouhlasem s navrženým architektonickým řešením, které propojuje prostor lodi a krovu a tím ohrožuje životnost cenného historického krovu²³¹.

„Krov ze 14. století, jehož význam přesahuje rámec naší republiky, je zcela mimořádným artefaktem, hodným pouze ochrany a citlivé opravy. Zachoval se v dobrém stavu zejména proto, že měl celá staletí svůj přirozený režim; byl totiž umístěn v prostoru půdy, která byla řádně větrána. To, že má po poslední nevhodné opravě neodpovídající podmínky, je z hlediska cca 600 let jeho existence nepodstatné. Jednoduchým a levným zásahem lze zjednat nápravu a vrátit krovu původní prostředí a klima. Spor o to, kolik měl nebo neměl vazných trámů, je pouze zástupný problém, který se samotným zachováním historické konstrukce přímo nesouvisí. Riziko, plynoucí z experimentu s takto unikátním dílem, nemůže vyvážit žádná i sebelepší architektonická kreace.“

²³¹ BIEGEL, R.: Konečné rozhodnutí ministerstva kultury ve věci obnovy kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2002/1, s. 15

*(Dopis Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze čj. 18070/01 ze dne
20.11.2001)*

Jelikož se proti rozhodnutí oboru památkové péče ministerstva kultury nikdo neodvolal, je konečné.²³² Z pohledu památkářské péče jde o jakýsi kompromis, kdy ministerstvo svolilo s odstraněním každé druhé vazby vazných trámů, přičemž hlavním argumentem bylo navrácení se k poslednímu bezpečně doloženému historickému stavu. Úsměvné na to všem je, že se jedná pouze o návrat jaksí částečný, kde jsou naprosto opomíjené další faktory vyplývající z dokumentace, na niž se obor památkové péče ministerstva kultury odvolává. Díky tomuto snížení počtu vazných krovů je tedy následně možné uskutečnit architektonickou vizi o propojení prostoru lodi a krovu.²³³ A nyní je jasné, že jedno souvisí s druhým. Ministerstvo se diplomaticky snaží vyhovět oběma stranám a to jen za cenu malých ústupků od jedné i druhé skupiny.

Jelikož ministerstvo kultury díky svému rozhodnutí umožnilo spojení dvou vždy separovaných prostorů – prostoru krovu a prostoru lodi, zkomplikovalo tím péči o unikátní krov ze 14. století. Dokud byl prostor rozdělen, mohl krov existovat naprosto nezávisle na lidské činnosti. Protože však došlo k zapojení krovu do interiéru a tím i ke změně jeho klimatických podmínek, je bezpodmínečně důležité pečlivě hlídat a kontrolovat teplotu celého prostoru sálu, jelikož právě teplota by mohla krovu nejvíce ublížit.

Pozitivním faktorem na schváleném projektu je, že v případě nějakých problémů je možné uvažovat o změně a následném předělání ve prospěch uchování staleté památky krovu²³⁴. A to jen z toho důvodu nynější projekt nezasahuje nijak výrazně do historických částí celého objektu.

²³² BIEGEL, R.: Konečné rozhodnutí ministerstva kultury ve věci obnovy kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2002/1, s. 16

²³³ BIEGEL, R.: Konečné rozhodnutí ministerstva kultury ve věci obnovy kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2002/1, s. 16

²³⁴ BIEGEL, R.: Konečné rozhodnutí ministerstva kultury ve věci obnovy kostela sv. Anny na Starém Městě. Věstník Klubu Za starou Prahu, 2002/1, s. 17

6. Závěr

V této bakalářské práci Přestavba pražských klášterů po roce 1989 jsem se věnovala třem kostelům a k nim přilehlým klášterním konventům, ve kterých se po jejich zrušení děly podivuhodné věci. V práci popisuji události vedoucí nejen ke vzniku a zániku těchto sakrálních budov, ale ústředním tématem kapitol je zachování kulturně historického dědictví pro další generace. V každém z uvedených kostelů a klášterů se odehrávaly zvláštní situace, které většinou absolutně nekorespondovaly se zákonem a ani s morálkou. Divadlo Hybernia, kostel sv. Michala a kostel sv. Anny to jsou objekty, které v minulých letech prošly rozsáhlou rekonstrukcí, která vyvolávala působivé diskuze v řadách historiků, kunsthistoriků, památkářů i v řadách neodborné veřejnosti. Všechny tyto přestavby byly, jsou a nejspíš ještě dlouho budou přikryté stínem hádanky, která zatím nebyla rozluštěna.

Bakalářská práce se tedy věnuje jednotlivým mezníkovým obdobím v existenci daných památek. Ve své práci se snažím o objektivní podání informací obou proti sobě stojících stran.

V první kapitole popisuji vývoj dnešního divadla Hybernia. Od 14. století na tomto místě stál gotický kostel s přilehlým klášterním konventem zasvěcený sv. Ambroži. Objekt byl spravován benediktýnskými řeholníky, ti však během husitských válek prchli a v jejich úkolu je nahradil řád františkánský. Irští františkáni zvaní též Hyberni celý objekt strhli a na místě začal vznikat objekt nový a tentokrát zasvěcený Neposkvrněnému početí Panny Marie. V rámci ranně barokního stylu výstavby se architekt inspiroval italskou architekturou. Církevní život budovy však končí jen o několik století později reformou Josefa II. Objekt byl vyklizen a sloužil armádě, později z něj mělo být první pražské divadlo, ale tento návrh nebyl nikdy realizován. Na začátku 19. století získal budovu hrabě Chotek, který se rozhodl ji empírově přestavět na celnici, tím budova naprosto ztratila vzhled kostela. O sto let později, za První republiky, byl prostor přetvořen na výstavní síň, o kterou se však nikdo příliš nestaral, a tak budova chátrala až do 90. let 20. století.

Dům u Hybernů je majetkem státu, ten však neměl potřebné finanční prostředky na jeho rekonstrukci a tak představitelé ministerstva kultury hledali vhodného nájemníka, který by objekt rekonstruoval. Kauzu, kterou rozebírám ve své bakalářské práci je dění ohledně přestavby domu U Hybernů. Nájemník se rozhodl objekt v rámci rekonstrukce

přestavět na muzikálové divadlo, což mu schválily i instituce v rámci památkové péče. Investor, který o objekt projevil zájem, se však během několika mála let několikrát ocitl ve finanční krizi, a tudíž stavba trvala, velice dlouho. Během přestavby kostela alias celnice na muzikálové divadlo došlo snad ke všem možným porušením zákona a to nejen v oblasti památkové péče. Je více než zajímavé ba přímo překvapující a zarážející, že za to nikdy nikdo nenesl žádnou sankci.

Během přestavby došlo k masivním demolicím původní stavby. Nikdo nezpochyboval fakt, že památka se nacházela v dezolátním stavu, ale zajímavé je, že nejhůř na tom byly zrovna ty části, kterých se investor potřeboval zbavit.

Celé kauze dominovaly také módní výstřelky posledního architekta Michaela Klanga. Jeho návrhy dováděly mnohé památkáře řekněme, že téměř, až na pokraj zoufalství. Dnes nám mohou přijít jeho plány na brusinkově červenou fasádu se zlatými sloupy a dva skleněné výtahy umístěné přímo do průčelí celé budovy úsměvné, ale před lety to byl opravdu boj. Kolaudace nově zrekonstruované budovy proběhla roku 2006 s uvedením i symbolického muzikálu Golem. Po přestavbě objektu, která trvala téměř 15 let, bychom možná vzhledem k moderním technologiím očekávali víc, ale co se dá dělat, je vidět že společnost se má stále ještě co učit.

Druhá kapitola pojednává o přelomových událostech, jež se odehrály v prostorech bývalého kostela sv. Michala na Starém městě. Původně románský kostel zasvěcený svatému archandělu Michalovi, byl ve 14. století kompletně stržen a na jeho místě vystavěn gotický chrám. Celý objekt spravoval řád křižovníků Božího hrobu. Ti také v prostorách přilehlého kláštera konali různé teologické semináře a diskuze, kterých se účastnil i Jan Hus. Nikoho tedy nepřekvapí, že kostel svatého Michala patřil k prvním pražským kostelům, které začaly podávat pod obojí. Historické události vedly k tomu, že správu kostela převzal řád servitů, který měl za úkol přivést rozbořený lid opět zpět ke katolické víře.

Kostel prošel v průběhu let několika přestavbami, a tudíž naprosto ztratil svůj gotický charakter. Dnešní pozdně barokní podoba objektu je tedy výsledkem dlouholeté snahy a úsilí servitských mnichů.

Po josefínském reformě objekt padl do rukou soukromé osoby, která ho nechala přizpůsobit ke skladovacím účelům. Zásahy do interiéru i exteriéru budovy byly přirozeně velmi patrné a podepsaly se pod devastaci historického odkazu celé budovy. Už v roce 1902 se uvažovalo o demolici této památky pro její zchátralý a zneuctěný stav. Návrh však neměl potřebnou podporu zastupitelů města a tak stavba chátřala až do roku 1992, kdy ministerstvo kultury vypsalo výběrové řízení za účelem rekonstrukce kostela sv. Michala. Bývalý sakrální objekt prošel v průběhu několika mála let téměř neskutečnými událostmi, ať už se jednalo o dražbu, požár či další dech beroucí skutečnosti.

Toto téma patří jednoznačně k nejdiskutovanější kauze, která zachvátila celou Prahu. Případ kostela sv. Michala budil dlouhá léta otazníky v hlavách jak odborníků, tak i laiků. S každou novou informací ohledně dění kolem bývalého kostela se vířil proud emocí skrz celou společnost. Situace, jež se rodily kolem tohoto architektonického unikátu, k němuž osud rozhodně nebyl nijak přívětivý, se zdály jako sen ba spíš noční můra. Udělat z kostela, i když bývalého lacinou show, hudební bar či dokonce vykřičený dům, to snad nemohl nikdo myslet vážně. Vše naznačovalo tomu, že iniciátoři této kauzy již naprosto ztratili úctu k duchovní, historickým, kulturním a estetickým hodnotám.

Když polemizuji a přemítám nad celým tímto podivuhodným případem, jsem stále více přesvědčena o tom, že kolem celé situace ohledně kostela existují zvláštní finanční transakce, které nejsou právně zcela v pořádku. Můj názor je však nepodložený a irelevantní, takže v momentální situaci nemá ani dostatečnou váhu. Na tomto místě mi šlo spíše o vyjádření ambivalentního názoru nad celou kauzou.

Poslední kapitola pojednává o přestavbě kostela sv. Anny na Starém městě. Původně zde stála rotunda zasvěcená svatému Vavřinci. Poté co se zde o několik let později usadil řád Templářů a začal s kompletní přestavbou, přišli johanité, kteří objekt koupili a následně hned zase prodali dominikánkám od sv. Anny. Tady vznikla i změna názvu kostela. Celá farnost se těšila z velkorysých finančních prostředků, které získávala především díky urozeným dámám šlechtického původu, které se rozhodly věnovat svůj život do služeb řádu dominikánek. Tyto štědré finanční dary byly investovány do architektonických úprav kostela.

Josefínská reforma zasáhla i kostel svaté Anny. Řádové sestry musely odejít a celý objekt koupil knihtiskař, který upravil budovu, tak aby byla co možná nejvhodnější k potřebám tiskařského provozu. Bývalý sakrální objekt následně sloužil jako sklad a poté chátral.

K první rekonstrukci došlo už v 70. letech 20. století. Bohužel však byla značně neodborná a k historickým unikátům nešetrná. Kostel si však přes veškeré zásahy relativně zachoval svůj vnější vzhled. Na přelomu tisíciletí přišli manželé Havlovi s myšlenkou nového začátku kostela svaté Anny. Přestavbou a rekonstrukcí objektu byla pověřena architektka Eva Jiříčná, která se nejednou dostala do sporu s památkáři a nadšenými zastánci kulturně historického dědictví.

Tato kauza se zdá být v porovnání s výše uvedenými téměř nenápadná. Přesto její význam pro zachování minulosti je velmi důležitý. Jednání o původním autentickém a dochovaném krovu ze 14. století nebyla jednoduchá. Oproti výše uvedeným se v dění kolem střechy kostela sv. Anny jedná o úhel pohledu na ochranu unikátu mezi památkáři a světově uznávanou architektkou. Nikoli o devastaci historicky cenného objektu.

Cílem této bakalářské práce bylo poskytnout čtenáři jakýsi ucelený přehled informací a hlubší vhled do problematiky zachování kulturně historického dědictví národa českého v podobě bývalých sakrálních památek a seznámit jej s fungováním institucí památkové péče v rámci České republiky. Konstatuji, že dle mého názoru byl cíl splněn v plném rozsahu. Čtenář byl seznámen se základními událostmi týkajícími se rekonstrukcí výše zmíněných objektů i s postřehy různých specialistů věnujících se tomuto tématu.

Řešení těchto výše uvedených kauz není jednoduché, ba nebojím se říci, že nadmíru složité a komplikované. Avšak dle mého názoru se domnívám, že záleží na hodnotách a postojích lidské společnosti. Zde záleží na schopnosti člověka rozeznat dobro a zlo, úctu a neúctu, krásu a ošklivost. Na vytvoření úsudku ohledně případů výše uvedených, člověk nemusí být genius ba ani vysokoškolsky vzdělaný, jde jen o zdravý selský rozum, který nám napoví, jakou cestou by se měl vývoj dané problematiky ubírat. V potaz se musí vzít i to, že se jedná o historické a kulturní dědictví, které patří všem bez rozdílů. Proto apeluji na čtenáře této bakalářské práce, aby nenechával své srdce klidné a mysl uzavřenou před těmito věcmi.

7. Literatura

Historia Franciscana II.: sborník textů: kapitoly z dějin české františkánské provincie sv. Václava u příležitosti 300. výročí úmrtí provinčního ministra a významného učence Bernarda Sanniga (1704) a 400. výročí příchodu františkánů k Panně Marii Sněžné v Praze (1604). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 283 s., [32] s. obr. příl. ISBN 80-7195-016-5.

BARTŮŇEK, V.: *Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském*. Praha: Svaz přátel rodopisu, 1946., 47 s.

BASS, E.: *Křížovatka u Prašné brány*. Vyd. 2. Praha: Jan Pohořelý, 1948., 224 s., [xxx] s. obr. příl.

BEČKOVÁ, K.: *Sto let Klubu Za starou Prahu 1900-2000: jubilejní sborník*. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2000., 279 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 80-902505-0-5.

BEČKOVÁ, K.: *Zmizelá Praha: Staré Město*. Vyd. 1. Praha: Schola ludus - Pragensia, 2005. 350 s. *Zmizelá Praha; sv. 3*. ISBN 80-902505-4-8.

BEDRNÍČEK, P.: *Příběhy pražských svatyní*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2002., 547 s. ISBN 80-7207-480-6.

BĚHONKOVÁ, A.: Podivný a spletitý osud kostela, který už přes dvě stě let neslouží svému účelu – Kostel svatého Michala: Skladiště, likvidace, kupčení. *Český Deník*, 12.7.1994, s. 11

BENEŠOVÁ, P.: Prodej kostela budí rozpaky. *Mladá Fronta Dnes*, 20.8.2005, s. C2

BEŇOVÁ, B.: V kostele se chystá nový projekt. *Mladá Fronta Dnes*, 27.5.2002, s. D2

BEŇOVÁ, B.: „Prokletý“ dům U Hybernů čím dál více chátrá. *Mladá Fronta Dnes*, 29.11.2002, s. 4

BIEGEL, R.: Rekonstrukce kostela Neposkvrněného početí Panny Marie (tzv. palác u Hybernů) na muzikálové divadlo. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2000/3, s. 7

BIEGEL, R.: Obnova a rekonstrukce kostela sv. Anny na Starém Městě. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2001/1-2, s. 13

BIEGEL, R.: Rekonstrukce kostela Neposkvrněného početí Panny Marie (tzv. paláce U Hybernů) na muzikálové divadlo. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2001/1-2, s. 21

BIEGEL, R.: Konečné rozhodnutí ministerstva kultury ČR ve věci obnovy kostela sv. Anny na Starém městě. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2002/1, s. 22

BIEGEL, R.: Kostel sv. Michala Archanděla na Starém městě – drama letošního léta. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2005/2, s. 13 - 17

BIEGEL, R.: Dům U Hybernů divadlem. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2006/3, s. 14

BOHÁČ, Z., BOHÁČ, P., ed. a ŠIMŮNEK, R.: ed. *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech: pražský archidiakonát*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2001. 255 s. ISBN 80-7286-036-4.

CINGER, F.: Dům U Hybernů a další poklady. *Právo*, 20.3.1996, s. 10

ČAPSKÁ, V.: *Pod ochranou Panny Marie Bolestné: servité v českých zemích do josefínských reforem: katalog výstavy instalované v Konventu servitů v Nových Hradech*. Vyd. 1. Nové Hrady: Konvent servitů Nové Hrady, 2005. 104 s. ISBN 80-239-5594-2.

FANTYŠ, K.: Glosy k záměru obnovy kostela sv. Anny. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2001/1-2, s. 16

GURYČA, R.: Umělci obnovují zchátralý kostel. *Mladá Fronta Dnes*, 11.4.2001, s. 4

HENCLOVÁ, M.: Havlovi zachrání fresky. *Večerka*, 13.7.1991, s. 3

HEROUT, J.: *Slabikář návštěvníků památek*. Dotisk 3. vyd. S.l.: Helena Rejtharová - TVORBA, 2001., 326 s. ISBN 80-85386-92-5.

HOŠEK, J. a LOSOS, L.: *Historické omítky: průzkumy, sanace, typologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007., 167 s. Stavitel. ISBN 978-80-247-1395-3.

HOŠTOVÁ, V.: O sv. Anně rozhodne Dostál. *Večerník Praha*, 27.10.2000, s. 4

HRDÁ, L.: Z domu U Hybernů nebude divadlo, ale autosalon. *Večerník Praha*, 8.2.2005, s. 15

HRUBEŠ, J. a HRUBEŠOVÁ, E.: *Pražské domy vyprávějí--*. Vyd. 2., V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2000- . sv. ISBN 80-200-0040-2.

HUŠEK, M.: Kauza kostela sv. Michaela je odstrašujícím příkladem, tvrdí někteří odborníci. *Slovo*, 23.2.1999, s. 14

CHALUPA, K.: *Z tajů pražských pověstí*. Ostrava: Knižní expres, ©2001., 208 s. ISBN 80-86132-68-4.

IMRYCH, R.: Ministerstvo hledá bohatého nájemníka. *Lidové noviny*, 19.9.1995, s. 11

JEŽKOVÁ, A.: *77 pražských legend*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2006., 159 s. ISBN 80-7252-138-1.

JURÁČKOVÁ, S.: Mravenec je největší hi-tech objekt. *Hospodářské noviny*, 23.12.2004, s. 11

KLAPALOVÁ, M.: Anenský kostel odkryje středověký krov. *Večerník Praha*, 24.11.2001, s. 2

KLAPALOVÁ, M.: Dělníci objevili U Hybernů kapli. *Lidové noviny*, 17.1.2006, s. 6

KLAPALOVÁ, M.: V domě U Hybernů mají znít muzikály. *Večerník Praha*, 15.3.2004, s. 1-2

KLAPALOVÁ, M.: Památkáři chtějí, aby soud zastavil práce na kostele. *Mladá Fronta Dnes*, 28.4.1998, s. 1

KLAPALOVÁ, M.: V kostele sv. Michala bude multimediální show. *Mladá Fronta Dnes*, 26.1.1998, s. 2

KLAPALOVÁ, M.: V kostele svatého Michala slouží Kafka jako lákadlo. *Mladá Fronta Dnes*, 11.7.1998, s. 1 a 2

KLAPALOVÁ, M.: Svatý Michal – smutný příběh. *Lidové noviny*, 24.5.2006, s. 8

KLAPALOVÁ, M.: Dům U Hybernů – strastiplná rekonstrukce končí, z památky bude divadlo. *Lidové noviny*, 2.6.2006, s. 6

KOMÁREK, M.: Svatý Michal na prodej. *Reflex*, 2004/4, s. 86 – 89

KOMÁREK, M.: Dům U Hybernů. *Reflex*, 2006/6, s. 92-94
KOTTOVÁ, A.: Sv. Anna skrývala dílo gotického mistra. *Mladá Fronta Dnes*, 26.1.2006, s. C2

KOTTOVÁ, A.: Objev, který může změnit dějiny umění. *Mladá Fronta Dnes*, 26.1.2006, s. A3

KUBÍČEK, A.: *Stará Praha v nové kráse: obnovené památky pražské*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1957., 51 s., [88] s. obr. příl. Pragensia.

KUBÍČEK, B.: Adaptace kláštera Hybernů na celnici. *Umění*, 1955/1, s. 41-47

KUBÍČEK, A.: *Pražské paláce*. Praha: Pražské nakladatelství V. Poláčka, 1947. 231 s. Umělecké památky; Sv. 8.

KVAČKOVÁ, R.: U hybernů bude možná divadlo. *Lidové noviny*, 14.2.1996, s. 4

LÍBAL, D.: *Pražské gotické kostely*. Praha: Antonín Kovanda, 1946., 134 s.

MERHAUTOVÁ, A.: *Raně středověká architektura v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1971., 383, [ii] s., [80] s. fot. příl.

MIKOLÁŠOVÁ, E.: Z kostela bude kulturní centrum. *Mladá Fronta Dnes*, 1.10.2003, s. C3

MIKOLÁŠOVÁ, E.: Kostel svatého Michaela je kýč. *Mladá Fronta Dnes*, 11.12.2003, s. C4

OPPELT, R.: U Hybernů: konečně oprava. *Mladá Fronta Dnes*, 2.6.2006, s. C2

PAVLÍK, M.: Poznámky k názorům na konstrukci původního gotického krovu bývalého kostela sv. Anny na Starém městě a ke způsobu obnovy jeho prostoru. *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 2001/1-2, s. 15

PINKOVÁ, J.: Objev osmatřicátý. *Dobry Večerník*, 26.1.1996, s. 3

PRCHALOVÁ, R.: Hybernové pěstovali první brambory v Čechách. *Mladá Fronta Dnes*, 23.3.1999, s. 3

PUCI, J.: Kostel sv. Michala sloužil motlitbám, výrobě, jako sklad i promítací sál. *Pražský deník*, 6.4.2010, s. 4

REMEŠOVÁ, V.: Prahou svatováclavskou. *Katolické noviny*, 3.1.1989, s. 6

SLONEK, P.: Osud sv. Michaela je nejasný. *Večerník Praha*, 18.9.2004, s. 2

SOBOTA, R.: Kdo se ujme svatého Michala?. *Mladá Fronta Dnes*, 15.1.1991, s. 3

SODOMKOVÁ M.: Kostel sv. Michala, peklo v chrámu. *Příloha Lidových novin*, 10.5.2013, s. 20 – 25

SOLAŘ, M.: Jak opravit cenný kostel a nezničit jej. *Mladá Fronta Dnes*, 24.6.2001, s. D3

SOLAŘ, M.: Areál „U Hybernů“ je poničený. *Mladá Fronta Dnes*, 7.7.2000, s. 4

SOLAŘ, M.: Glosy k záměru obnovy kostela sv. Anny. *Věštník Za starou Prahu*, 2001/1-2., s.

SPURNÝ, J.: Taková normální gangsterka. *Respekt*, 22.7.2002, s. 6

SVÁTEK, J.: *Pražské pověsti a legendy*. V Pasece vyd. 5. V Praze: Paseka, 2002., 204 s., [17] l. obr. příl. ISBN 80-7185-541-3.

ŠÁMAL, P. a RYMAREV, A.: *Domy na Starém Městě pražském*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006- . sv. ISBN 80-7106-810-1.

ŠÁŘECOVÁ, I.: Kostela sv. Anny se ujala Vize 97. *Hospodářské noviny*, 30.9.2003, s. 3

ŠKODA, E.: *Pražské svatyně: kostely, kaple, synagogy, církevní sbory a modlitebny od úsvitu křesťanství na práh 21. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002., 287 s. ISBN 80-7277-098-5.

ŠPULÁK, P.: V kostele dunělo techno. *Večerník Praha*, 16.1.2002, s. 4

ŠVEC, P.: V bývalém kostele má vzniknout veřejný dům, obává se Praha. *Mladá Fronta Dnes*, 29.4.2013, s. B1 – B2

TOMEK, V. V.: *Dějepis města Prahy*. 2. vyd. V Praze: Nákladem knihkupectví Fr. Řivnáče (Antonína Řivnáče), 1892-1906. 7 sv.

VESELÝ, J.: Kostel sv. Anny: diskuze s architektkou Evou Jiříčnou v Klubu Za starou Prahu. *Věštník Klubu Za starou Prahu*, 2001/3, s. 13

VLČEK, P., ed. a kol.: *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996., 639 s. ISBN 80-200-0563-3.

VLČEK, P., SOMMER, P. a FOLTÝN, D.: *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997. 782 s. ISBN 80-85983-17-6.

WIMMER, J.: Příběh mladého mnicha z kláštera sv. Michala. *Pražský deník*, 30.5.2009, s. 8

ZIEGLER, J.: Dům U Hybernů má naději na záchranu. *Mladá Fronta Dnes*, 24.1.2004, s. C4

ZIEGLER, J.: Dům U Hybernů chtějí nyní Američané. *Mladá Fronta Dnes*, 2.4.2005, s. B2

Církevní stavby: stavební kniha 2012. 1. vyd. Praha: ČKAIT, 2012., 162 s. ISBN 978-80-87438-24-4.

Růže dominikánská: časopis věnovaný arcibratrstvu růžencovému a členům třetí řehole dominikánské v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Praha: Zeman, 1887-1941.

Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody. Praha: Panorama, 1976-1991. ISSN 0139-9853.

8. Přílohy

Příloha č. II

Návrh opatření pro řešení situace v kryptě kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě pražském

Po krátké návštěvě kostela sv. Michaela dne 20. 10. 2003 a především pod ním umístěné krypty se domnívám, že je nezbytné ujasnit následující problémy související s jejím prostředím:

V kryptě je poměrně silný zápach svědčící o tom, že ve vlastní kryptě, nebo v okolních chodbách, probíhá mikrobiologický rozklad organických materiálů. Pokud by v kryptě měli pobývat delší dobu lidé, je nutné stanovit mikrobiologický profil prostředí a to nejen vlastní krypty, ale i navazujících chodeb. Tyto jsou odděleny od krypty primitivními plaňkovými dveřmi a nemohl jsem je navštívit.

Vzhledem k tomu, že při stanovení mikrobiologického profilu ve sklepních prostorech Městského muzea v Kožné ulici byly stanoveny spory plísni, které produkují mykotoxiny mající karcinogenní účinky (ústní sdělení Mgr. P. Starce), jsou tato stanovení nezbytná. Oba objekty nejsou od sebe příliš vzdáleny, ve sklepě Městského muzea nejsou uloženy kosterní zbytky.

V centrální kryptě mají být trvale umístěny umělecké předměty z organických materiálů citlivých na vlhkost, a proto je nezbytné v ní dlouhodobě měřit relativní vlhkost a teplotu vzduchu. Měření by mělo zahrnovat období trvalých dešťů. V případě, že bude naměřena vysoká relativní vlhkost vzduchu (nad 55 %), bude nutné v kryptě umístit vhodný odvlhčovač vzduchu a v případě nutnosti ji dokonale těsníci dveřmi oddělit od ostatních chodeb.

To, že přístup do spojovací chodby – hrobky v severní boční kryptě, v níž se nalézají kosterní zbytky je oddělen od hrobky cihlovou zadržkou, nezaručuje, že případné spory plísni a bakterií se nedostanou do centrální krypty. Cihlová zeď tlustá 15 cm není pravděpodobně plynotěsná a mimo to její těsnost může být snadno narušena, např. potkany.

Uložení kosterních ostatků v hrobce uprostřed centrální krypty je naprosto nepřijatelné. Hrobka je kryta zjevně netěsnící, patrně sololitovou deskou. Nebezpečí úniku spor patogenních plísní do krypty je naprosto zjevné.

Údajné uložení kosterních ostatků v papírových krabicích či pytlích ve spojovací chodbě – hrobce v severní boční kryptě není vhodné. Papírové obaly v podmínkách chodby velmi pravděpodobně neodolají vysoké relativní vlhkosti vzduchu, zplsnívají a poškozují se do té míry, že jejich obsah se vysype. Je nutno navrhnout jiný, vhodnější obalový materiál, stabilní v prostředí krypty. Mimo to papír může sloužit jako potenciální zdroj živin pro plísně.

Je nutno prověřit vliv centrální klimatizace na možnost rozptýlení spor patogenních plísní prostřednictvím vzduchu přiváděného údajně do stropu severní krypty. Do severní krypty je dle sdělení p. V. Kuchaře, technika klimatizace, uváděno cca 2500 m²/hod vzduchu a proudění je velmi intenzivní. I když chodby, kterými se vzduch vrací do klimatizační jednotky, jsou odděleny od ostatních místností kostela požárními dveřmi, údajně trvale zavřenými???, existuje reálné nebezpečí, že spory se rozšíří prostřednictvím klimatizace do celé budovy.

Není známo, jakou účinnost mají filtry klimatizační jednotky. V případě, že nejsou dostatečně účinné, nezabrání šíření spor.

Na základě naměřených hodnot bude možné navrhnout optimální úpravy prostředí centrální krypty a přilehlých prostor, které by zajistily jednak jeho zdravotní nezávadnost pro návštěvníky a mimo to i vytvořily optimální podmínky pro uložení uměleckých předmětů.

Návrh opatření pro řešení klimatické situace v kryptě kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě pražském – návrh projektu

Při řešení klimatické situace v kryptě pod kostelem sv. Michaela Archanděla je možno postupovat v podstatě dvěma způsoby:

Řešení klimatické situace krypty je součástí řešení celého systému klimatizace kostela.

Klima je řešeno samostatně pouze pro kryptu se samostatným vstupem z jihovýchodní strany kostela.

Návrh řešení dle bodu 1. jsem podal v pojednání ze dne 22. 10. 2003 „Návrh opatření pro řešení situace v kryptě kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě pražském“ a není na něm nutné nic měnit.

Při návrhu na samostatné řešení klimatických podmínek krypty vycházím z předpokladu, že krypta nebude dlouhodobě obsazena návštěvníky. Tito do ní budou vstupovat na krátkou dobu (cca 1 hod.) jako účastníci kulturních akcí. Náplní těchto akcí budou pietní shromáždění k uctění památky zemřelých, jejichž kosterní pozůstatky jsou umístěny v hrobce (v podlaze) centrální krypty a ve spojovací chodbě – hrobce v severní boční kryptě. Dále se zde budou konat kulturně vzdělávací akce věnované období 14. – 15. stol. V kryptě zasvěcené Madoně Rynecké budou trvale umístěny sakrální umělecké předměty, a to především mistrovská kopie obrazu zmíněné Madony Rynecké, vytvořená ak. malířem Michalem Tomkem a dále soška madony z polychromovaného lipového dřeva z druhé poloviny 14. století.

Jak pro návštěvníky, tak pro umělecká díla je nezbytné zajistit bezpečné klimatické a hygienické podmínky.

K zajištění vhodného klimatu doporučuji uskutečnit následující opatření:

Za stávající situace je účelné oddělit prostory krypty od systému centrální klimatizace kostela. Za nejsnadnější pokládám odpojení místností krypty od centrálního potrubí klimatizace. V případě, že to nebude možné, doporučuji zaslepení mřížky přívodu

vzduchu na stěně severní boční krypty. Touto úpravou se zabrání, nebo alespoň významně omezí, případné pronikání patogenních spot z krypty do systému centrální klimatizace.

Nezbytnou výměnu vzduchu v kryptě zaručí přetlakové větrání. Ventilátor bude přivádět vzduch potrubím procházejícím větrací šachtou v průčelí krypty (nad křížem; v současné době zaslepená). Vzhledem k tomu, že krypta nebude trvale obsazena návštěvníky, postačí 2 výměny vzduchu za hodinu, tj. cca 200 m³/hod, což představuje výkon malého ventilátoru. Vzduch z krypty bude odváděn chodbou a posléze mříží ve vstupních dveřích na jihovýchodní straně kostela.

Vzduch, který bude čerpán ze dvorku na východní straně kostela, bude patrně z hlediska mikrobiálního méně závadný, než vzduch v kryptě. Mimo to přetlakové větrání zabrání průniku vzduchu (s případnými patogenními sporama) ze spojovací chodby hrobky v severní boční kryptě, v níž se nalézají kosterní pozůstatky.

Vzduch bude před vstupem do krypty zbaven prachu filtry, které budou umístěny spolu s ventilátorem ve větrací šachtě.

Bylo by vhodné, aby ventilátor byl vybaven hygrostatem, který by jej vypínal v případě, když vzduch uváděný z ulice by měl nadměrnou vlhkost (za dlouhodobých dešťů).

Vytápění krypty nebude nutné, neboť se bude jednat o krátkodobé akce. V případě nutnosti vytápění by bylo možné použít přímotopy.

V zájmu vytvoření klimatu vhodného pro uložení uměleckých předmětů doporučuji umístit do krypty odvlhčovač. V případě, že by to nebylo možné, doporučuji umělecké předměty a především kopii obrazu Madony Rynecké a dřevěnou sošku madony umístit do výstavních vitrín, jejich prostředí by bylo stabilizováno silikagelem. Vlhkost krypty a především vlhkost ve vitrínách bude nezbytné sledovat hygrometry.

Hrobky umístěnou v podlaze centrální krypty je nutné zakrýt kamennou deskou; těsnost uzávěru zaručit pryžovým těsněním.

Aktivovat celý systém a po 1 měsíčním provozu stanovit mikrobiální profil krypty. V případě, že budou nalezeny spory patogenních mikroorganismů provést dezinfekci. Po dezinfekce opakovat měření profilu.

Nastavit odvlhčovač na vlhkost cca 55 % a sledovat trvale stabilitu klimatu.

Je nutno počítat s tím, že chod ventilátoru a odvlhčovače bude nezbytné pravidelně kontrolovat a zároveň do rozpočtu zahrnout náklady na údržbu a chod těchto zařízení. Stejně bude nezbytné sledovat vlhkost ve výstavních vitrínách a v případě významných odchylek od požadovaných hodnot ji upravovat výměnou silikagelu.

Praha, dne 11. listopadu 2003

Prof. Ing. Jiří Zelinger, DrSc.